

บทที่ 3

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้นมาเพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 6 ตอนดังนี้ คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสมาชิกในครัวเรือนตัวอย่าง

ตอนที่ 3 ข้อมูลการถือครองที่ดิน และทรัพย์สินอื่นๆ

ตอนที่ 4 ต้นทุนและผลตอบแทนจากการปลูกผักปลอดสารเคมี

ตอนที่ 5 ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการปลูกผักปลอดสารเคมี

ตอนที่ 6 ความคิดเห็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการการปลูกผักปลอดสารเคมี

สำหรับจำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัยนั้น เนื่องจากจำนวนประชากรมีจำกัด และเพื่อความแม่นยำตรงของข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย การศึกษาครั้งนี้จึงศึกษาจากครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ ที่อยู่ในโครงการปลูกผักปลอดสารเคมี ซึ่งโครงการดังกล่าวนี้สนับสนุนโครงการโดยสำนักงานเกษตรอำเภอใน 3 พื้นที่ศึกษา คือ ในเขต อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา และอำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา จำนวนครัวเรือนที่ใช้ในการศึกษานี้ทั้งหมด 60 ครัวเรือน จำแนกเป็นครัวเรือนตัวอย่างที่อยู่ในพื้นที่อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 22 ครัวเรือน หรือร้อยละ 36.7 ของจำนวนครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด ส่วนจำนวนครัวเรือนตัวอย่างใน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา และอำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา มีจำนวน 24 และ 14 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 40.0 และ 23.3 ของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 จำนวนครัวเรือนตัวอย่างจำแนกตามพื้นที่ที่เก็บรวบรวมข้อมูล

หน่วย : ครัวเรือน

สถานที่เก็บข้อมูล	จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง	ร้อยละ
อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ	22	36.7
อ.เมือง จ.นครราชสีมา	24	40.0
อ.ขามทะเลสอ จ.นครราชสีมา	14	23.3
รวม	60	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

3.2 ลักษณะโดยทั่วไปของครัวเรือนตัวอย่าง

3.2.1 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (Number of Household Members)

เมื่อจำแนกครัวเรือนตัวอย่างออกตามขนาดของครัวเรือน พบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนขนาดกลาง คือมีสมาชิกในครัวเรือน 4 คน โดยคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 35.0 ของจำนวนครัวเรือนที่ทำการศึกษาทั้งหมด รองลงมาคือครัวเรือนที่มีสมาชิกในครัวเรือน 5 คน และ 6 คน ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 31.7 และ 13.3 ของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาครัวเรือนตัวอย่างตามพื้นที่ที่ศึกษาพบว่า มีความแตกต่างกันเล็กน้อยกล่าวคือ ครัวเรือนตัวอย่างในพื้นที่ อำเภอนองบัวแดง และอำเภอนามทะเลสอ ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือน 5 คน ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 36.4 และ 35.7 ของครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่นั้นตามลำดับ ส่วนครัวเรือนในอำเภอนองบัวแดงมีสมาชิกเพียง 4 คน ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 50.0 ของครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่นั้น ทั้งนี้ได้มีสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด 278 คน จำแนกเป็นสมาชิกในครัวเรือนของอำเภอนองบัวแดง อำเภอนามทะเลสอ และอำเภอนามทะเลสอ จำนวน 104, 96 และ 78 คนตามลำดับ (ตารางที่ 5)

ส่วนจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเมื่อจำแนกตามเพศพบว่า ส่วนใหญ่มีสมาชิกเป็นชาย ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 53.6 ที่เหลือเป็นเพศหญิงซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 46.4 ของจำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด โดยในทุกพื้นที่ที่ศึกษามีลักษณะและสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันคือ สมาชิกในครัวเรือนที่เป็นเพศชายของอำเภอนองบัวแดง อำเภอนองบัวแดง และอำเภอนามทะเลสอ คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 53.1, 54.8 และ 52.6 ของสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด ในขณะที่สมาชิกในครัวเรือนที่เป็นเพศหญิงคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 46.9, 45.2 และ 47.4 ของจำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดตามลำดับ ทั้งนี้โดยมีจำนวนสมาชิกเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมดเท่ากับ 4.6 คน ซึ่งอำเภอนามทะเลสอ มีจำนวนสมาชิกเฉลี่ยต่อครัวเรือนมากที่สุด คือ 5.6 คน ส่วนอำเภอนองบัวแดง และอำเภอนองบัวแดง มีสมาชิกเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากันคือ 4.3 คน (ตารางที่ 6)

สำหรับจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเมื่อจำแนกตามอายุพบว่า ส่วนใหญ่จะอยู่ในวัยหนุ่มสาว คือมีอายุอยู่ระหว่าง 21-30 ปี ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 21.9 ของจำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด รองลงมาคือผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 13 ปี, 31-40 ปี, และ 41-50 ปี โดยคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 17.9, 17.3 และ 15.5 ตามลำดับ โดยในแต่ละพื้นที่มีลักษณะแตกต่างกัน กล่าวคือ สมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่ของอำเภอนองบัวแดง มีอายุต่ำกว่า 13 ปี คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 22.9 ของสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด รองลงมาคือช่วงอายุ 21-30 ปี, 31-40 ปี และ 41-50 ปี ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 21.9, 16.7 และ 14.6 ตามลำดับ ในขณะที่ ช่วงอายุของสมาชิกในครัวเรือนของอำเภอนองบัวแดง คือ 21-30 ปี คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 26.9 ของสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด รองลงมาคือ 41-50 ปี, 30-41 ปี และต่ำกว่า 13 ปี โดยคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 18.3, 13.5, และ 13.5 ตามลำดับ สำหรับช่วงอายุของสมาชิกในครัวเรือน อำเภอนามทะเลสอ ส่วนใหญ่คือ 31-40 ปี ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 23.1 ของสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด รองลงมาคือช่วงอายุ ต่ำกว่า 13 ปี, 13-20 ปี และ 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 17.9, 15.4 และ 15.4 ตามลำดับ (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 5 จำนวนครัวเรือนตัวอย่างจำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง							
	หนองบัวแดง	ร้อยละ	เมือง	ร้อยละ	ขามทะเลสอ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
2	1	4.5	2	8.3	-	-	3	5.0
3	4	18.2	1	4.2	-	-	5	8.3
4	6	27.3	12	50.0	3	21.4	21	35.0
5	8	36.4	6	25.0	5	35.7	19	31.7
6	3	13.6	2	8.3	3	21.4	8	13.3
7	-	-	1	4.2	2	14.3	3	5.0
9	-	-	-	-	1	7.1	1	1.7
รวมจำนวนครัวเรือนทั้งหมด	22	100.0	24	100.0	14	100.0	60	100.0
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	96	-	104	-	78	-	278	-

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

ตารางที่ 6 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนจำแนกตามเพศ

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	จำนวนสมาชิก (คน)							
	หนองบัวแดง	ร้อยละ	เมือง	ร้อยละ	ขามทะเลสอ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
สมาชิกในครัวเรือนที่เป็นเพศชาย								
- ทั้งหมด	51	53.1	57	54.8	41	52.6	149	53.6
- เฉลี่ยต่อครัวเรือน	2.3	-	2.3	-	2.9	-	2.5	-
สมาชิกในครัวเรือนที่เป็นเพศหญิง								
- ทั้งหมด	45	46.9	47	45.2	37	47.4	129	46.4
- เฉลี่ยต่อครัวเรือน	2.0	-	1.9	-	2.6	-	2.1	-
รวมจำนวนสมาชิกในครัวเรือน								
- ทั้งหมด	96	100.0	104	100.0	78	100.0	278	100.0
- เฉลี่ยต่อครัวเรือน	4.3	-	4.3	-	5.6	-	4.6	-

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

ตารางที่ 7 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนจำแนกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ	จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)							
	หนองบัวแดง	ร้อยละ	เมือง	ร้อยละ	ขามทะเลสอ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
ต่ำกว่า 13 ปี	22	22.9	14	13.5	14	17.9	50	17.9
13-20 ปี	13	13.5	12	11.5	12	15.4	37	13.3
21-30 ปี	21	21.9	28	26.9	12	15.4	61	21.9
31-40 ปี	16	16.7	14	13.5	18	23.1	48	17.3
41-50 ปี	14	14.6	19	18.3	10	12.8	43	15.5
51-60 ปี	7	7.3	14	13.5	5	6.4	26	9.4
มากกว่า 60 ปี ขึ้นไป	3	3.1	3	2.8	7	9.0	13	4.7
รวม	96	100.0	104	100.0	78	100.0	278	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

3.2.2 กำลังแรงงานของครัวเรือน (Household Labour Forces)

จากจำนวนสมาชิกทั้งหมดในครัวเรือน เมื่อจำแนกตามประเภทของกำลังแรงงาน ซึ่งจำแนกเป็นกำลังแรงงานทั้งหมด (Total Labour Forces) และ ผู้ที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน (Persons not in Labour Forces) พบว่าสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 66.9 ของสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด อยู่ในกำลังแรงงาน โดยที่สัดส่วนดังกล่าวนี้ของ อำเภอเมือง มีค่าสูงสุดคือร้อยละ 70.2 รองลงมาคือ อำเภอหนองบัวแดง และอำเภอขามทะเลสอ ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับ ร้อยละ 69.8 และ 59.0 ของสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด ตามลำดับ ส่วนที่เหลือคือร้อยละ 33.1 เป็นผู้ที่ไม่อยู่ในกำลัง แรงงาน โดยที่สัดส่วนของ อำเภอเมือง อำเภอหนองบัวแดง และอำเภอขามทะเลสอ มีค่าเท่ากับร้อยละ 29.8, 30.2 และ 41.1 ของสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดตามลำดับ นอกจากนี้เมื่อจำแนกกำลังแรงงานทั้งหมดออกตามลักษณะของการทำงาน พบว่า ส่วนใหญ่ทำอาชีพทางการเกษตรอยู่ในฟาร์มเพียงอย่างเดียว ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 46.7 ของสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด หรือร้อยละ 69.8 ของกำลังแรงงานทั้งหมด ที่เหลือคือผู้ที่ทำงานนอกฟาร์ม และผู้ที่ทำงานทั้งในฟาร์มและนอกฟาร์ม ซึ่งต่างก็คิดเป็นร้อยละ 10.1 ของสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด หรือร้อยละ 15.2 ของกำลังแรงงานทั้งหมดเท่ากัน (ตารางที่ 8)

นอกจากนี้ เมื่อจำแนกกำลังแรงงานทั้งหมดตามระดับการศึกษาพบว่า กำลังแรงงานของครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีการศึกษาต่ำ ไม่เกินระดับการศึกษามัธยมศึกษา คือประถมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 77.4 ของกำลังแรงงานทั้งหมด โดยสัดส่วนดังกล่าวนี้ของอำเภอหนองบัวแดงสูงที่สุด คือร้อยละ 83.5 รองลงมาคือของ อำเภอขามทะเลสอ และอำเภอเมือง คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 80.4 และ 70.0 ตามลำดับ ส่วนกำลังแรงงานที่มีการศึกษาสูงกว่าระดับการศึกษามัธยมศึกษาขึ้นไป เมื่อจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มคือ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งได้แก่ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และปริญญาตรี พบว่ามีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันคือ คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 7.0, 9.1 และ 6.5 ของกำลังแรงงานทั้งหมดตามลำดับ โดยที่สัดส่วนดังกล่าวนี้ในแต่ละพื้นที่แตกต่างกันบ้างแต่ไม่มากนัก (ตารางที่ 9)

สำหรับกำลังแรงงานที่ทำงานนอกฟาร์ม และทำงานทั้งในฟาร์มและนอกฟาร์ม นั้น เมื่อพิจารณาเฉพาะลักษณะของงานที่ทำนอกฟาร์มปรากฏว่า จะมีการออกไปทำงานเพียงไม่กี่ชนิด กล่าวคือส่วนใหญ่จะทำงานรับจ้างทั่วไป ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 42.9 ของกำลังแรงงานทั้งหมด รองลงมาคือ ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมหรือบริษัท และอื่นๆ เช่น รับราชการ ขับรถ ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 23.2 และ 16.1 ของกำลังแรงงานทั้งหมด ตามลำดับ โดยที่สัดส่วนดังกล่าวนี้แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ศึกษา กล่าวคือ กำลังแรงงานที่ทำงานนอกฟาร์มส่วนใหญ่ ของอำเภอเมือง ทำงานรับจ้างทั่วไป และทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมหรือบริษัท คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 44.0 และ 28.0 ตามลำดับ และสัดส่วนดังกล่าวนี้ของ อำเภอขามทะเลสอ ก็มีลักษณะใกล้เคียงกับของอำเภอเมือง คือกำลังแรงงานที่ ทำงานรับจ้างทั่วไป และทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมหรือบริษัท คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับ ร้อยละ 68.4 และ 15.8 ตามลำดับ ส่วนกำลังแรงงานของ อำเภอหนองบัวแดง ค่อนข้างจะแตกต่างจากพื้นที่อื่น กล่าวคือกำลังแรงงานส่วนใหญ่จะ ทอผ้า รองลงมาคือ ทำงานอื่นๆ และทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมหรือบริษัท (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 8 กำลังแรงงานของครัวเรือน จำแนกตามลักษณะการทำงานในฟาร์ม

กำลังแรงงาน	จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)							
	หนองบัวแดง	ร้อยละ	เมือง	ร้อยละ	ขามทะเลสอ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
1. กำลังแรงงานทั้งหมด	67	69.8	73	70.2	46	59.0	186	66.9
1.1 ทำงานในฟาร์ม	55	57.3 (82.1)	48	46.2 (65.8)	27	34.6 (58.7)	130	46.7 (69.8)
1.2 ทำงานนอกฟาร์ม	8	8.3 (11.9)	18	17.3 (24.7)	2	2.6 (4.3)	28	10.1 (15.2)
1.3 ทำงานทั้งในและนอกฟาร์ม	4	4.2 (6.0)	7	6.7 (9.5)	17	21.8 (37.0)	28	10.1 (15.2)
2. ผู้ที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน	29	30.2	31	29.8	32	41.0	92	33.1
รวม	96	100.0	104	100.0	78	100.0	278	100.0

หมายเหตุ : (1) ผู้ที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน หมายถึง ผู้ที่ทำงานบ้าน นักเรียน เด็ก คนชรา คนพิการ เป็นต้น
 (2) ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึง ร้อยละของกำลังแรงงานทั้งหมด

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

ตารางที่ 9 กำลังแรงงานของครัวเรือนจำแนกตามระดับการศึกษา

กำลังแรงงาน	จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)							
	หนองบัวแดง	ร้อยละ	เมือง	ร้อยละ	ขามทะเลสอ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
ไม่เกินประถมศึกษาปีที่ 6	56	83.5	51	70.0	37	80.4	144	77.4
มัธยมศึกษาตอนต้น	3	4.6	6	8.2	4	8.7	13	7.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย	4	6.0	11	15.0	2	4.3	17	9.1
สูงกว่ามัธยมปลาย	4	6.0	5	6.8	3	6.5	12	6.5
รวม	67	100.0	73	100.0	46	100.0	186	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

ตารางที่ 10 กำลังแรงงานที่ทำงานนอกฟาร์ม และทำงานทั้งในและนอกฟาร์ม จำแนกตามลักษณะงานที่ทำ

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	กำลังแรงงาน (คน)							
	หนองบัวแดง	ร้อยละ	เมือง	ร้อยละ	ขามทะเลสอ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
รับจ้างทั่วไป	-	-	11	44.0	13	68.4	24	42.9
ช่างก่อสร้าง, ช่างไฟฟ้า	-	-	3	12.0	2	10.5	5	8.9
ทำงานโรงงาน, บริษัท	3	25.0	7	28.0	3	15.8	13	23.2
ทอผ้า	5	41.7	-	-	-	-	5	8.9
อื่นๆ เช่น รับราชการ ขับรถ	4	33.3	4	16.0	1	5.3	9	16.1
รวม	12	100.0	25	100.0	19	100.0	56	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

3.2.3 รายได้ของครัวเรือน (Farm Household Income)

จากจำนวนครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด เมื่อจำแนกตามช่วงรายได้ของครัวเรือนต่อปีปรากฏว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ คือร้อยละ 78.3 ของครัวเรือนทั้งหมด มีรายได้ไม่เกิน 150,000 บาท/ปี โดยช่วงรายได้ที่มีจำนวนครัวเรือนสูงสุดคือ 50,001-100,000 บาท/ปี ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 45.0 ของครัวเรือนทั้งหมด รองลงมาคือช่วงรายได้ ต่ำกว่า 50,000 บาท/ปี และ 100,001-150,000 บาท/ปี ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 20.0, และ 13.3 ตามลำดับ โดยสัดส่วนดังกล่าวนี้แตกต่างกันไม่มากนักในแต่ละพื้นที่ศึกษา กล่าวคือ สัดส่วนของจำนวนครัวเรือนที่มีรายได้สูงสุดเมื่อจำแนกตามช่วงรายได้ของ อำเภอหนองบัวแดง คือ ช่วงรายได้ 50,001-100,000 บาท/ปี ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 40.9 ของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดในพื้นที่นั้น รองลงมาคือ ช่วงรายได้ ต่ำกว่า 50,000 บาท/ปี และ 100,001-150,000 บาท/ปี ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 27.3, และ 22.7 ตามลำดับ ส่วนสัดส่วนที่สูงที่สุดของจำนวนครัวเรือน อำเภอเมือง อยู่ในช่วงรายได้ 50,001-100,000 บาท/ปี ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 50.0 ของครัวเรือนทั้งหมด รองลงมาคือช่วงรายได้ ต่ำกว่า 50,000 บาท/ปี และ 150,001-200,000 บาท/ปี ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 16.7, และ 16.7 เท่ากัน สำหรับช่วงรายได้ที่มีจำนวนครัวเรือนสูงสุดของ อำเภอขามทะเลสอคือ 50,001-100,000 บาท/ปี ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 42.9 ของครัวเรือนทั้งหมด รองลงมาคือช่วงรายได้ 150,001-200,000 บาท/ปี, ต่ำกว่า 50,000 บาท/ปี และ 200,001-250,000 บาท/ปี ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 21.4, 14.3 และ 14.3 ตามลำดับ (ตารางที่ 11)

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาการกระจายรายได้ระหว่าง ครัวเรือนที่มีรายได้สูงสุดกับครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำสุด ปรากฏว่าใน อำเภอหนองบัวแดง มีความแตกต่างกันมากที่สุด กล่าวคือ ครัวเรือนที่มีรายได้สูงสุดมีรายได้ถึง 456,000 บาท/ปี ในขณะที่ครัวเรือนที่รายได้ต่ำมีรายได้เพียง 30,000 บาท/ปี ซึ่งแตกต่างกันมากกว่า 15 เท่าตัว ส่วนการกระจายรายได้ระหว่างครัวเรือนใน อำเภอเมือง และอำเภอขามทะเลสอ มีความแตกต่างกันน้อยกว่า กล่าวคือ ครัวเรือนที่มีรายได้สูงสุดมีรายได้ 234,000 และ 240,000 บาท/ปี ในขณะที่ครัวเรือนที่รายได้ต่ำมีรายได้ 40,800 และ 42,000 บาท/ปี ตามลำดับ ซึ่งรายได้ดังกล่าวแตกต่างกันประมาณเกือบ 10 เท่าตัว ซึ่งจากรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนดังกล่าว เมื่อนำมาคำนวณเป็นรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน ปรากฏว่า พื้นที่ศึกษาที่มีรายได้เฉลี่ยสูงสุดคือ อำเภอขามทะเลสอ รองลงมาคือ อำเภอหนองบัวแดง และอำเภอเมือง ซึ่งมีรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 117,857.14 , 105,663.64 และ 97,333.33 บาท/ปี ตามลำดับ (ตารางที่ 11)

3.3 การใช้ที่ดิน การถือครองที่ดิน และการถือครองทรัพย์สินอื่นๆ

3.3.1 การใช้ที่ดินและลักษณะการถือครองที่ดิน (Land Utilization and Holding)

ลักษณะการถือครองที่ดินของครัวเรือนตัวอย่าง สามารถจำแนกตาม ประเภทของการใช้ประโยชน์ที่ดิน ได้เป็น 3 ประเภทคือ ที่ดินสำหรับปลูกผักปลอดสารเคมี ที่นา และ ที่ไร่และที่สวนอื่นๆนอกจากการปลูกผักปลอดสารเคมี โดยที่ลักษณะการถือครองที่ดินสำหรับปลูกผักปลอดสารเคมีนั้น พบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่ถือครองที่ดินในลักษณะ ที่ดินเช่า และที่สาธารณะประโยชน์ คือคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ

ตารางที่ 11 จำนวนครัวเรือนตัวอย่างจำแนกตามรายได้ของในครัวเรือน

ช่วงรายได้ (บาท / ปี)	จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง								
	หนองบัวแดง	ร้อยละ	เมือง	ร้อยละ	ขามทะเลสอ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ	
ต่ำกว่า 50,000	6	27.3	4	16.7	2	14.3	12	20.0	
50,001 - 100,000	9	40.9	12	50.0	6	42.9	27	45.0	
100,001 - 150,000	5	22.7	2	8.3	1	7.1	8	13.3	
150,001 - 200,000	-	-	4	16.7	3	21.4	7	11.7	
200,001 - 250,000	-	-	2	8.3	2	14.3	4	6.7	
มากกว่า 250,000	2	9.1	-	-	-	-	2	3.3	
รวมจำนวนครัวเรือนทั้งหมด	22	100.0	24	100.0	14	100.0	60	100.0	
รายได้ของครัวเรือนที่สูงสุด	456,000	-	234,000	-	240,000	-	456,000	-	
รายได้ของครัวเรือนที่ต่ำสุด	30,000	-	40,800	-	42,000	-	30,000	-	
รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน	105,663.64	-	97,333.33	-	117,857.14	-	105,176.67	-	

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

36.7 ของครัวเรือนทั้งหมดเท่ากัน ส่วนที่เหลือคือร้อยละ 26.6 ของครัวเรือนทั้งหมด ถือครองที่ดินในลักษณะที่ดินที่เป็นของตนเอง โดยที่ถ้าพิจารณาในแต่ละพื้นที่ศึกษาจะปรากฏว่าแตกต่างกันอย่างชัดเจน กล่าวคือ ครัวเรือนตัวอย่างใน อำเภอหนองบัวแดงทั้งหมด ปลูกผักปลอดสารเคมีในที่สาธารณะประโยชน์ ส่วนครัวเรือนตัวอย่างใน อำเภอเมือง ส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 66.7 ของครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ ปลูกผักปลอดสารเคมีในที่ดินเช่า ที่เหลือคือร้อยละ 33.3 ปลูกผักในที่ดินของตนเอง ในขณะที่ครัวเรือนตัวอย่างใน อำเภอขามทะเลสอ ส่วนใหญ่คือร้อยละ 57.1 ของครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ ปลูกผักในที่ดินของตนเอง ส่วนที่เหลือคือร้อยละ 42.9 ของครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ ปลูกผักในที่ดินเช่า (ตารางที่ 12)

ส่วนการถือครองที่นา นั้นปรากฏว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่คือร้อยละ 56.7 ของครัวเรือนทั้งหมด ทำนาในที่ดินของตนเอง รองลงมาคือครัวเรือนที่ ไม่มีที่นา ทำนาในที่ดินเช่า และทำนาในที่สาธารณะประโยชน์ ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 21.7, 16.7 และ 5.0 ของครัวเรือนทั้งหมด ตามลำดับ โดยที่ลักษณะการถือครองที่นาในแต่ละพื้นที่ศึกษาไม่แตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ ครัวเรือนตัวอย่างใน อำเภอหนองบัวแดง ส่วนใหญ่คือร้อยละ 90.9 ของครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ ทำนาในที่ดินของตนเอง ที่เหลือคือร้อยละ 9.1 ของครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ ทำนาในที่สาธารณะประโยชน์ ส่วนครัวเรือนตัวอย่างในพื้นที่ อำเภอเมือง ส่วนใหญ่คือร้อยละ 37.5 ไม่มีที่นา รองลงมาคือ ทำนาในที่ดินของตนเอง ที่เช่า และที่สาธารณะประโยชน์ ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 33.3, 25.0 และ 4.2 ของครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ ตามลำดับ ในขณะที่ครัวเรือนตัวอย่างใน อำเภอขามทะเลสอ ส่วนใหญ่คือร้อยละ 42.9 ของครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ ทำนาในที่ดินของตนเอง รองลงมาคือทำนาใน ที่ดินเช่า และไม่มีที่นา ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 28.6 ของครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่เท่ากัน (ตารางที่ 12)

สำหรับการถือครอง ที่ไร่และที่สวนอื่นๆ นอกจากการปลูกผักปลอดสารเคมีนั้น ปรากฏว่าครัวเรือนส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 53.3 ของครัวเรือนทั้งหมด ไม่มีที่ไร่และที่สวนอื่นๆ รองลงมาคือ ทำในที่ดินที่เป็นของตนเอง ที่ดินเช่า และที่สาธารณะประโยชน์ ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 38.3, 6.7 และ 1.7 ของครัวเรือนทั้งหมด ตามลำดับ โดยที่สัดส่วนดังกล่าวนี้ในแต่ละพื้นที่ศึกษาไม่แตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ ครัวเรือนตัวอย่างใน อำเภอหนองบัวแดง ส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 54.5 ของครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ ทำไร่และทำสวนอื่นๆ ในที่ดินของตนเอง รองลงมาคือ ไม่มีที่ไร่และที่สวนอื่นๆ และทำในที่สาธารณะประโยชน์ ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 40.9 และ 4.5 ของครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ ตามลำดับ ในขณะที่ ครัวเรือนตัวอย่างใน อำเภอเมือง ส่วนใหญ่ คือร้อยละ 50.0 ของครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ ไม่มีที่ไร่และที่สวนอื่นๆ รองลงมาคือทำใน ที่ดินที่เป็นของตนเอง และที่ดินเช่า ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 33.3 และ 16.7 ของครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ ตามลำดับ ส่วนในพื้นที่ อำเภอขามทะเลสอ นั้น มีลักษณะคล้ายกับ อำเภอเมือง กล่าวคือครัวเรือนส่วนใหญ่ คือร้อยละ 78.6 ของครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ ไม่มีที่ไร่และที่สวนอื่นๆ รองลงมาคือ ทำในที่ดินที่เป็นของตนเอง ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 21.4 ของครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่นี้ (ตารางที่ 12)

๗๗

SB

320-9

3/114

ตารางที่ 12 จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะการถือครองที่ดินทำกิน

ลักษณะการถือครองที่ดิน	จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง							
	หนองบัวแดง	ร้อยละ	เมือง	ร้อยละ	ขามทะเลสอ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
1) ที่ดินสำหรับปลูกผัก	22	100.0	24	100.0	14	100.0	60	100.0
- เป็นของตนเอง	-	-	8	33.3	8	57.1	16	26.6
- เช่า	-	-	16	66.7	6	42.9	22	36.7
- ที่สาธารณะ	22	100.0	-	-	-	-	22	36.7
2) ที่นา	22	100.0	24	100.0	14	100.0	60	100.0
- เป็นของตนเอง	20	90.9	8	33.3	6	42.9	34	56.7
- เช่า	-	-	6	25.0	4	28.6	10	16.7
- ที่สาธารณะ	2	9.1	1	4.2	-	-	3	5.0
- ไม่มีที่นา	-	-	9	37.5	4	28.6	13	21.7
3) ที่ไร่ และที่สวนอื่นๆ	22	100.0	24	100.0	14	100.0	60	100.0
- เป็นของตนเอง	12	54.5	8	33.3	3	21.4	23	38.3
- เช่า	-	-	4	16.7	-	-	4	6.7
- ที่สาธารณะ	1	4.5	-	-	-	-	1	1.7
- ไม่มี ที่ไร่ และที่สวนอื่นๆ	9	40.9	12	50.0	11	78.6	32	53.3

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

3.3.2 ขนาดของพื้นที่ถือครองทางการเกษตร (Farm Size)

ขนาดของพื้นที่ถือครองทางการเกษตรของครัวเรือนตัวอย่าง เมื่อพิจารณาจำแนกตามลักษณะของการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยจำแนกเป็น ขนาดของที่ดินที่ถือครองเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมด และ ขนาดของที่ดินที่ถือครอง เฉลี่ยต่อครัวเรือนที่ถือครองที่ดินประเภทนั้นๆ ปรากฏว่า ครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดถือครองที่ดินสำหรับปลูกผักปลอดสารเคมี เฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมดเท่ากับ 561.0 ตารางวา โดยที่ขนาดพื้นที่ถือครองสำหรับปลูกผักปลอดสารเคมีของ อำเภอหนองบัวแดง มีขนาดเล็กกว่าพื้นที่ถือครองของ อำเภอเมือง และอำเภอขามทะเลสอมาก คือขนาดของที่ดินเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมดเพียง 86.8 ตารางวา ในขณะที่ของ อำเภอเมือง และอำเภอขามทะเลสอ มีขนาดของที่ดินเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมดเท่ากับ 829.2 และ 846.4 ตารางวา ตามลำดับ โดยที่ขนาดของที่ดินสำหรับปลูกผักที่ถือครองเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมด และที่ถือครองเฉลี่ยต่อครัวเรือนที่ถือครองที่ดินประเภทนั้นๆ ในทุกพื้นที่ศึกษามีขนาดเท่ากัน เพราะว่ ครัวเรือนตัวอย่างทุกครัวเรือนมีการถือครองที่ดินประเภทนี้ (ตารางที่ 13)

ส่วนการถือครองที่นาของครัวเรือนตัวอย่าง ปรากฏว่า ขนาดของที่ดินที่ถือครอง เฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมดเท่ากับ 10.4 ไร่ โดยที่ขนาดของที่ดินที่ถือครอง เฉลี่ยต่อครัวเรือนที่ถือครองที่ดินประเภทนั้นๆ มีขนาดเท่ากับ 13.2 ไร่ แต่เมื่อพิจารณาลักษณะการถือครองในแต่ละพื้นที่ศึกษาจะปรากฏว่า แตกต่างกันมากและมีลักษณะตรงกันข้ามกับการถือครองที่ดินสำหรับปลูกผัก โดยที่ขนาดของที่ดินที่ถือครองของ อำเภอหนองบัวแดง จะมีขนาดใหญ่กว่าของ อำเภอเมือง และอำเภอขามทะเลสอ กล่าวคือ ขนาดของที่ดินที่ถือครองเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมด และขนาดของที่ดินที่ถือครอง เฉลี่ยต่อครัวเรือนที่ถือครองที่ดินประเภทนั้นๆ ของ อำเภอหนองบัวแดงมีขนาดเท่ากับ 23.7 ไร่ เท่ากัน ในขณะที่ของ อำเภอเมือง และอำเภอขามทะเลสอ มีขนาดของที่ดินเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมดเพียง 2.5 และ 3.0 ไร่ และมีขนาดของที่ดินที่ถือครอง เฉลี่ยต่อครัวเรือนที่ถือครองที่ดินประเภทนั้นๆ เพียง 3.9 และ 4.2 ไร่ ตามลำดับ เท่านั้น (ตารางที่ 13)

สำหรับการถือครอง ที่ไร่และที่สวนอื่นๆ ปรากฏว่า ขนาดของที่ดินที่ถือครองมีไม่มากนักและไม่แตกต่างกันมากในแต่ละพื้นที่ศึกษา โดยที่ขนาดของที่ดินที่ถือครอง เฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมด มีขนาดเท่ากับ 3.7 ไร่ โดยที่ขนาดการถือครองในพื้นที่ อำเภอหนองบัวแดง อำเภอเมือง และอำเภอขามทะเลสอ มีขนาดเท่ากับ 5.0, 4.0 และ 1.4 ไร่ ตามลำดับ ส่วนขนาดของที่ดินที่ถือครองของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด เฉลี่ยต่อครัวเรือนที่ถือครองที่ดินประเภทนั้นๆ มีขนาดเท่ากับ 8.0 ไร่ โดยที่ขนาดการถือครองในพื้นที่ อำเภอหนองบัวแดง อำเภอเมือง และอำเภอขามทะเลสอ มีขนาดเท่ากับ 8.4, 7.9 และ 6.3 ไร่ ตามลำดับ (ตารางที่ 13)

3.3.3 การถือครองทรัพย์สินอื่นๆ

เพื่อที่จะทำให้ทราบฐานะและความเป็นอยู่โดยทั่วไปของครัวเรือนตัวอย่าง เพื่อเปรียบเทียบกับฐานะความเป็นอยู่ของประชาชน และของเกษตรกรที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรอื่นๆ อย่างกว้างๆ จึงได้ศึกษาสภาพการถือครองทรัพย์สินที่สำคัญบางชนิด โดยศึกษาจากทรัพย์สินที่ครัวเรือนโดยทั่วไปจำเป็น

ตารางที่ 13 ขนาดของที่ดินที่ถือครองเฉลี่ยต่อครัวเรือน

ที่ดินที่ถือครอง	หนองบัวแดง	เมือง	ขามทะเลสอ	รวม
ที่ดินสำหรับปลูกผัก (ตารางวา)				
- เฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมด	86.8	829.2	846.4	561.0
- เฉลี่ยต่อครัวเรือนที่ถือครอง ที่ดินประเภทนั้น	86.8	829.2	846.4	561.0
ที่นา (ไร่)				
- เฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมด	23.7	2.5	3.0	10.4
- เฉลี่ยต่อครัวเรือนที่ถือครอง ที่ดินประเภทนั้น	23.7	3.9	4.2	13.2
ที่ไร่ และที่สวนอื่นๆ (ไร่)				
- เฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งหมด	5.0	4.0	1.4	3.7
- เฉลี่ยต่อครัวเรือนที่ถือครอง ที่ดินประเภทนั้น	8.4	7.9	6.3	8.0

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

ต้องมี หรือนิยมซื้อไว้ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกสบายภายในบ้าน โดยพิจารณาจากทรัพย์สิน 9 ชนิดคือ บ้านที่อยู่อาศัยที่เป็นของตนเอง รถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ จักรยาน รถไถเดินตาม โทรทัศน์สี ตู้เย็น พัดลม และวิทยุ/สเตอริโอ ปรากฏว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่มีทรัพย์สินเหล่านี้ถือครองยกเว้นรถยนต์ กล่าวคือ ครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด มีบ้านที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ส่วนรถยนต์นั้นถึงแม้จะมีลักษณะเป็นสินค้าฟุ่มเฟือยและเกินความจำเป็นสำหรับเกษตรกร แต่ก็มีครัวเรือนตัวอย่างถึงร้อยละ 16.7 ของครัวเรือนทั้งหมด ถือครองทรัพย์สินประเภทนี้ โดยเฉพาะครัวเรือนของ อำเภอหนองบัวแดง และอำเภอขามทะเลสอ มีรถยนต์ร้อยละ 18.2 และ 35.7 ของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดในพื้นที่ ตามลำดับ สำหรับ รถมอเตอร์ไซด์ ปรากฏว่าครัวเรือนตัวอย่างที่มีรถมอเตอร์ไซด์ มีสัดส่วนถึงร้อยละ 80.0 ของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด โดยเฉพาะใน อำเภอเมือง มีถึงร้อยละ 80.0 ของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดในพื้นที่ ทางด้านครัวเรือนที่มีจักรยาน มีสัดส่วนไม่สูงมากนักเมื่อเปรียบเทียบกับทรัพย์สินประเภทอื่นๆ คือมีเพียงร้อยละ 60.0 ของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด ส่วนรถไถเดินตาม ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องจักรกลการเกษตรที่มีความสำคัญ และสามารถใช้ประโยชน์ได้หลายด้าน ปรากฏว่าครัวเรือนส่วนใหญ่ คือร้อยละ 90.0 ถือครองทรัพย์สินประเภทนี้ โดยเฉพาะในพื้นที่ อำเภอขามทะเลสอ แลอำเภอเมือง มีสัดส่วนการถือครองถึงร้อยละ 100.0 และ 95.8 ของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดในพื้นที่ ตามลำดับ สำหรับทรัพย์สินที่ให้ทั้งข่าวสาร และความบันเทิงภายในบ้านที่สำคัญ คือ โทรทัศน์สีนั้น ปรากฏว่า ครัวเรือนเกือบทั้งหมด คือร้อยละ 96.7 ของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด ถือครองทรัพย์สินประเภทนี้ ส่วน ตู้เย็น พัดลม และวิทยุ/สเตอริโอ ปรากฏว่า ครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 68.3, 96.7 และ 83.3 ของครัวเรือนทั้งหมด ตามลำดับ ถือครองทรัพย์สินเหล่านี้ โดยที่การถือครองของครัวเรือนในแต่ละพื้นที่ไม่แตกต่างกันมากนัก (ตารางที่ 14)

3.4 ต้นทุนและผลตอบแทน

การวิเคราะห์หาต้นทุนและผลตอบแทน จากการปลูกผักปลอดสารเคมีของครัวเรือนเกษตรกรนี้ ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Method) โดยใช้แบบจำลองทางคณิตศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์หาผลตอบแทนสุทธิจากโครงการ ซึ่งแบบจำลองในการวิเคราะห์เป็นดังนี้ คือ

$$\begin{aligned} \text{แบบจำลอง} & \quad \text{NR} = \text{TR} - \text{TC} \\ \text{โดยที่} & \quad \text{NR} = \text{ผลตอบแทนสุทธิ (Net returns)} \\ & \quad \text{TR} = \text{ผลตอบแทนทั้งหมด (Total returns)} \\ & \quad \text{TC} = \text{ต้นทุนทั้งหมด (Total costs)} \end{aligned}$$

สำหรับชนิดของผักปลอดสารเคมีในแต่ละพื้นที่ศึกษานั้น ในการศึกษานี้พบว่ามีความหลากหลายพอสมควร กล่าวคือ ในพื้นที่ อำเภอหนองบัวแดง ส่วนใหญ่ปลูก คะน้า ต้นหอม ผักกาดเขียว ผักบุ้ง กวางตุ้ง กระเทียม ผักกาดขาว กระหล่ำปลี ผักชี และถั่วฝักยาว ส่วนพื้นที่ อำเภอเมือง ส่วนใหญ่ปลูก คะน้า ต้นหอม ผักกาดเขียว กวางตุ้ง คื่นฉ่าย ผักกาดหอม กระเทียม กระหล่ำดอก และพริก สำหรับพื้นที่ อำเภอขามทะเลสอ ส่วนใหญ่ปลูก คะน้า ต้นหอม ผักกาดเขียว คื่นฉ่าย ผักชี มะเขือยาว และพริก และเนื่องจากในการศึกษาครั้งนี้ นอกจากต้องการศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนของผักปลอดสารเคมี

ตารางที่ 14 จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง จำแนกตามการถือครองทรัพย์สินที่สำคัญบางชนิด

ชนิดของทรัพย์สิน	จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง							
	หนองบัวแดง	ร้อยละ	เมือง	ร้อยละ	ขามทะเลสอ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
บ้านที่อยู่อาศัยของตนเอง	22	100.0	24	100.0	14	100.0	60	100.0
รถยนต์	4	18.2	1	4.2	5	35.7	10	16.7
รถมอเตอร์ไซด์	14	63.6	23	95.8	11	78.6	48	80.0
จักรยาน	14	63.6	14	58.3	8	57.1	36	60.0
รถไถเดินตาม	17	77.3	23	95.8	14	100.0	54	90.0
โทรทัศน์	20	90.9	24	100.0	14	100.0	58	96.7
ตู้เย็น	10	45.5	17	70.8	14	100.0	41	68.3
พัดลม	22	100.0	22	91.7	14	100.0	58	96.7
วิทยุ / สเตอริโอ	18	81.8	20	83.3	12	85.7	50	83.3

หมายเหตุ : ค่าร้อยละในตาราง หมายถึง ร้อยละของครัวเรือนทั้งหมด

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

แต่ละชนิดแล้ว ยังต้องการศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนระหว่างพื้นที่ที่ศึกษาด้วย ดังนั้นจึงเลือกศึกษาเฉพาะจากชนิดของผักที่ปลูกกันเป็นส่วนใหญ่ และปลูกเหมือนกันในทุกพื้นที่ ซึ่งมีอยู่ 3 ชนิดคือ คะน้า ต้นหอม และผักกาดเขียว ซึ่งผลการวิเคราะห์ที่จำแนกตาม ต้นทุน (Total costs) ผลตอบแทน (Total returns) และผลตอบแทนสุทธิ (Net returns) ของผักแต่ละชนิด มีรายละเอียดดังนี้

3.4.1 คะน้า

ผลการศึกษาด้านต้นทุนและผลตอบแทน จากการปลูกคะน้า ของอำเภอหนองบัวแดง ปรากฏว่า มีต้นทุนรวมทั้งสิ้น 4,790 บาทต่อไร่ โดยต้นทุนส่วนใหญ่มาจาก ค่าวัสดุ ค่าเก็บเกี่ยวและจำหน่าย และค่าจ้างแรงงาน ซึ่งคิดเป็นต้นทุนเท่ากับ 1,570 , 1,400 และ 1,320 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 32.8 , 29.2 และ 27.6 ของต้นทุนทั้งหมด ตามลำดับ ส่วนที่เหลือคือต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายจริงซึ่งเท่ากับ 500 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 10.4 ของต้นทุนทั้งหมด ทางด้านผลตอบแทนจากการปลูกคะน้าของ อำเภอหนองบัวแดง นั้น ปรากฏว่าได้ผลผลิต 1,860 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาจำหน่าย 8 บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นผลตอบแทนทั้งหมดเท่ากับ 14,880 บาทต่อไร่ ซึ่งทำให้การปลูกคะน้าของ อำเภอหนองบัวแดง ได้ผลตอบแทนสุทธิทั้งสิ้น เท่ากับ 10,090 บาทต่อไร่ (ตารางที่ 15)

ส่วนต้นทุนจากการปลูกคะน้า ของอำเภอเมือง ปรากฏว่า มีต้นทุนรวมทั้งสิ้น 7,300 บาทต่อไร่ โดยต้นทุนส่วนใหญ่มาจาก ค่าวัสดุ คือ 3,250 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 44.5 ของต้นทุนทั้งหมด รองลงมาคือต้นทุนจาก ค่าจ้างแรงงาน ค่าเก็บเกี่ยวและจำหน่าย และต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายจริง ซึ่งคิดเป็นต้นทุนเท่ากับ 1,680 , 1,600 และ 770 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 23.0 , 21.9 และ 10.6 ของต้นทุนทั้งหมด ตามลำดับ ทางด้านผลตอบแทนจากการปลูกคะน้าของ อำเภอเมือง ปรากฏว่าได้ผลผลิต 2,800 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาจำหน่าย 6 บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นผลตอบแทนทั้งหมดเท่ากับ 16,800 บาทต่อไร่ ซึ่งทำให้การปลูกคะน้าของอำเภอเมือง ได้ผลตอบแทนสุทธิทั้งสิ้นเท่ากับ 9,500 บาทต่อไร่ (ตารางที่ 16)

สำหรับต้นทุนจากการปลูกคะน้าของอำเภอขามทะเลสอ ปรากฏว่าคล้ายกับของอำเภอหนองบัวแดง คือมีต้นทุนรวมทั้งสิ้น 7,080 บาทต่อไร่ โดยต้นทุนส่วนใหญ่มาจาก ค่าวัสดุ คือ 3,490 บาท หรือร้อยละ 49.3 ของต้นทุนทั้งหมด รองลงมาคือต้นทุนจาก ค่าเก็บเกี่ยวและจำหน่าย ค่าจ้างแรงงาน และต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายจริง ซึ่งคิดเป็นต้นทุนเท่ากับ 2,050 , 1,120 และ 420 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 29.0 , 15.8 และ 5.9 ของต้นทุนทั้งหมด ตามลำดับ ทางด้านผลตอบแทนจากการปลูกคะน้าของ อำเภอขามทะเลสอ ปรากฏว่าได้ผลผลิต 2,500 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาจำหน่าย 6 บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นผลตอบแทนทั้งหมดเท่ากับ 15,300 บาทต่อไร่ ซึ่งทำให้การปลูกคะน้าของอำเภอขามทะเลสอ ได้ผลตอบแทนสุทธิทั้งสิ้นเท่ากับ 8,220 บาทต่อไร่ (ตารางที่ 17)

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบ ต้นทุนและผลตอบแทน จากการปลูกคะน้าในทุกพื้นที่ที่ศึกษา ปรากฏว่า เมื่อรวมทุกพื้นที่แล้ว มีต้นทุนทั้งหมดเท่ากับ 6,390 บาทต่อไร่ โดยต้นทุนของ อำเภอเมือง สูงที่สุดคือ 7,300 บาทต่อไร่ รองลงมาคือ อำเภอขามทะเลสอ และอำเภอหนองบัวแดง เท่ากับ 7,080 และ 4,790 บาทต่อไร่ ตามลำดับ ส่วนผลตอบแทนก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ ผลตอบแทนจากการ

ตารางที่ 15 ต้นทุนและผลตอบแทน จากการปลูกคะน้า ของอำเภอหนองบัวแดง

หน่วย : บาท / ไร่

ต้นทุนและผลตอบแทน	จำนวน	ร้อยละ *
ต้นทุนทั้งหมด	4,790	100.0
1. ค่าจ้างแรงงาน	1,320	27.6
- ค่าเตรียมดิน	520	10.8
- ค่าจ้างปลูก	400	8.4
- ค่าจ้างพรวนดิน	400	8.4
2. ค่าวัสดุ	1,570	32.8
- ค่าเมล็ดพันธุ์	320	6.7
- ค่าปุ๋ยอินทรีย์	600	12.5
- ค่าปุ๋ยเคมี	330	6.9
- ค่ายาคลุมหญ้า	200	4.2
- ค่ายาฆ่าแมลง	120	2.5
3. ค่าเก็บเกี่ยวและจำหน่าย	1,400	29.2
- ค่าตัด ถอน มัด	1,200	25.1
- ค่าขนส่ง	200	4.1
4. ต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายจริง **	500	10.4
ผลตอบแทนทั้งหมด	14,880	-
1. ปริมาณผลผลิต (กก./ไร่)	1,860	-
2. ราคาจำหน่าย (บาท/กก.)	8.0	-
ผลตอบแทนสุทธิ	10,090	-

หมายเหตุ : * หมายถึง ร้อยละของต้นทุนทั้งหมด

** หมายถึง ต้นทุนที่เป็นปัจจัยการผลิตซึ่งได้รับการสนับสนุน จากสำนักงาน
เกษตรอำเภอ ในพื้นที่ศึกษานั้นๆ

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

ตารางที่ 16 ต้นทุนและผลตอบแทน จากการปลูกคะน้า ของอำเภอเมือง

หน่วย : บาท / ไร่

ต้นทุนและผลตอบแทน	จำนวน	ร้อยละ *
ต้นทุนทั้งหมด	7,300	100.0
1. ค่าจ้างแรงงาน	1,680	23.0
- ค่าเตรียมดิน	720	9.8
- ค่าจ้างปลูก	480	6.6
- ค่าจ้างพรวนดิน	480	6.6
2. ค่าวัสดุ	3,250	44.5
- ค่าเมล็ดพันธุ์	320	4.4
- ค่าปุ๋ยอินทรีย์	1,800	24.6
- ค่าปุ๋ยเคมี	400	5.5
- ค่ายากลุ่มหญ้า	480	6.6
- ค่ายาฆ่าแมลง	250	3.4
3. ค่าเก็บเกี่ยวและจำหน่าย	1,600	21.9
- ค่าตัด ถอน มัด	1,400	19.2
- ค่าขนส่ง	200	2.7
4. ต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายจริง **	770	10.6
ผลตอบแทนทั้งหมด	16,800	-
1. ปริมาณผลผลิต (กก./ไร่)	2,800	-
2. ราคาจำหน่าย (บาท/กก.)	6.0	-
ผลตอบแทนสุทธิ	9,500	-

หมายเหตุ : * หมายถึง ร้อยละของต้นทุนทั้งหมด

** หมายถึง ต้นทุนที่เป็นปัจจัยการผลิตซึ่งได้รับการสนับสนุน จากสำนักงาน
เกษตรอำเภอ ในพื้นที่ศึกษานั้นๆ

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

ตารางที่ 17 ต้นทุนและผลตอบแทน จากการปลูกคะน้า ของอำเภอขามทะเลสอ

หน่วย : บาท / ไร่

ต้นทุนและผลตอบแทน	จำนวน	ร้อยละ *
ต้นทุนทั้งหมด	7,080	100.0
1. ค่าจ้างแรงงาน	1,120	15.8
- ค่าเตรียมดิน	640	9.0
- ค่าจ้างปลูก	240	3.4
- ค่าจ้างพรวนดิน	240	3.4
2. ค่าวัสดุ	3,490	49.3
- ค่าเมล็ดพันธุ์	320	4.5
- ค่าปุ๋ยอินทรีย์	1,100	15.6
- ค่าปุ๋ยเคมี	1,620	22.9
- ค่ายาคลุมหญ้า	300	4.2
- ค่ายาฆ่าแมลง	150	2.1
3. ค่าเก็บเกี่ยวและจำหน่าย	2,050	29.0
- ค่าตัด ถอน มัด	1,800	25.4
- ค่าขนส่ง	250	3.6
4. ต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายจริง **	420	5.9
ผลตอบแทนทั้งหมด	15,300	-
1. ปริมาณผลผลิต (กก./ไร่)	2,500	-
2. ราคาจำหน่าย (บาท/กก.)	6.0	-
ผลตอบแทนสุทธิ	8,220	-

หมายเหตุ : * หมายถึง ร้อยละของต้นทุนทั้งหมด

** หมายถึง ต้นทุนที่เป็นปัจจัยการผลิตซึ่งได้รับการสนับสนุน จากสำนักงาน
เกษตรอำเภอ ในพื้นที่ศึกษานั้นๆ

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

ปลูกคะน้าเมื่อรวมทุกพื้นที่แล้ว เท่ากับ 15,660 บาทต่อไร่ โดยผลตอบแทนของ อำเภอเมืองสูงที่สุดคือ 16,800 บาทต่อไร่ รองลงมาคือ อำเภอขามทะเลสอ และอำเภอหนองบัวแดง คือ 15,300 และ 14,880 บาทต่อไร่ ตามลำดับ ผลคือทำให้ผลตอบแทนสุทธิจากการปลูกคะน้ารวมทุกพื้นที่ เท่ากับ 9,270 บาทต่อไร่ โดยผลตอบแทนสุทธิของ อำเภอหนองบัวแดงสูงที่สุดคือ 10,900 บาทต่อไร่ รองลงมาคือ อำเภอเมือง และอำเภอขามทะเลสอ ซึ่งเท่ากับ 9,500 และ 8,220 บาทต่อไร่ ตามลำดับ (ตารางที่ 18) ซึ่งข้อสังเกตถึงสาเหตุสำคัญที่ทำให้ ผลตอบแทนสุทธิของ อำเภอหนองบัวแดงสูงที่สุดก็เพราะ สามารถจำหน่าย ได้ราคาสูงถึง 8 บาทต่อกิโลกรัม ในขณะที่ อำเภอเมือง และอำเภอขามทะเลสอ จำหน่ายในราคาเพียง 6 บาทต่อกิโลกรัม เท่านั้น

3.4.2 ต้นหอม

ผลการศึกษาทางด้าน ต้นทุนและผลตอบแทน จากการปลูกต้นหอม ปรากฏว่า ทั้งต้นทุนและผลตอบแทนสูงกว่าการปลูกคะน้าค่อนข้างมาก กล่าวคือ ต้นทุนทั้งหมด ของการปลูกต้นหอม ของอำเภอหนองบัวแดง สูงถึง 17,760 บาทต่อไร่ โดยต้นทุนส่วนใหญ่มาจาก ค่าวัสดุ และค่าเก็บเกี่ยวและจำหน่าย ซึ่งคิดเป็นต้นทุนเท่ากับ 8,060 และ 7,650 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 45.4 และ 43.1 ของต้นทุนทั้งหมด ตามลำดับ ส่วนที่เหลือคือ ค่าจ้างแรงงาน และต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายจริง ซึ่งเท่ากับ 1,550 และ 500 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 8.7 และ 2.8 ของต้นทุนทั้งหมด ตามลำดับ ทางด้านผลตอบแทนจากการปลูกต้นหอมของ อำเภอหนองบัวแดง นั้น ปรากฏว่าได้ผลผลิต 3,200 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาจำหน่าย 10 บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นผลตอบแทนทั้งหมดเท่ากับ 32,200 บาทต่อไร่ ซึ่งทำให้การปลูกต้นหอมของ อำเภอหนองบัวแดง ได้รับผลตอบแทนสุทธิทั้งสิ้นเท่ากับ 14,240 บาทต่อไร่ (ตารางที่ 19)

ส่วนต้นทุนจากการปลูกต้นหอม ของอำเภอเมือง ปรากฏว่า มีต้นทุนรวมทั้งสิ้น 23,770 บาทต่อไร่ โดยต้นทุนส่วนใหญ่มาจาก ค่าวัสดุ และค่าเก็บเกี่ยวและจำหน่าย ซึ่งคิดเป็นต้นทุนเท่ากับ 12,000 และ 8,600 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 50.5 และ 36.2 ของต้นทุนทั้งหมด ตามลำดับ ส่วนที่เหลือคือ ค่าจ้างแรงงาน และต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายจริง ซึ่งเท่ากับ 2,400 และ 770 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 10.1 และ 3.2 ของต้นทุนทั้งหมด ตามลำดับ ทางด้านผลตอบแทนจากการปลูกต้นหอมของ อำเภอเมือง ปรากฏว่าได้ผลผลิต 3,650 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาจำหน่าย 10 บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นผลตอบแทนทั้งหมดเท่ากับ 36,500 บาทต่อไร่ ซึ่งทำให้การปลูกต้นหอมของอำเภอเมือง ได้ผลตอบแทนสุทธิทั้งสิ้นเท่ากับ 12,730 บาทต่อไร่ (ตารางที่ 20)

สำหรับต้นทุนจากการปลูกต้นหอม ของอำเภอขามทะเลสอ ปรากฏว่าคล้ายกับ ของอำเภอหนองบัวแดง และอำเภอเมือง กล่าวคือมีต้นทุนรวมทั้งสิ้น 23,970 บาทต่อไร่ โดยต้นทุนส่วนใหญ่มาจาก ค่าวัสดุ และค่าเก็บเกี่ยวและจำหน่าย คือ 12,300 และ 9,650 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 51.3 และ 40.2 ของต้นทุนทั้งหมด ตามลำดับ ที่เหลือคือต้นทุนจาก ค่าจ้างแรงงาน และต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายจริง ซึ่งคิดเป็นต้นทุนเท่ากับ 1,600 และ 420 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 6.7 และ 1.8 ของต้นทุนทั้งหมด ตามลำดับ ทางด้านผลตอบแทนจากการปลูกคะน้าของ อำเภอขามทะเลสอ ปรากฏว่าได้ผลผลิต 3,500 กิโลกรัมต่อไร่ ราคา

ตารางที่ 18 เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทน จากการปลูกคะน้า ในทุกพื้นที่ศึกษา

หน่วย : บาท / ไร่

ต้นทุนและผลตอบแทน	พื้นที่ศึกษา			
	หนองบัวแดง	เมือง	ขามทะเลสอ	รวมทุกพื้นที่
ต้นทุนทั้งหมด	4,790	7,300	7,080	6,390
ผลตอบแทนทั้งหมด	14,880	16,800	15,300	15,660
ผลตอบแทนสุทธิ	10,090	9,500	8,220	9,270

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

ตารางที่ 19 ต้นทุนและผลตอบแทน จากการปลูกต้นหอม ของอำเภอหนองบัวแดง

หน่วย : บาท / ไร่

ต้นทุนและผลตอบแทน	จำนวน	ร้อยละ *
ต้นทุนทั้งหมด	17,760	100.0
1. ค่าจ้างแรงงาน	1,550	8.7
- ค่าเตรียมดิน	800	4.5
- ค่าจ้างปลูก	450	2.5
- ค่าจ้างพรวนดิน	300	1.7
2. ค่าวัสดุ	8,060	45.4
- ค่าเมล็ดพันธุ์	6,080	34.2
- ค่าปุ๋ยอินทรีย์	600	3.4
- ค่าปุ๋ยเคมี	950	5.4
- ค่ายาคลุมหญ้า	250	1.4
- ค่ายาฆ่าแมลง	180	1.0
3. ค่าเก็บเกี่ยวและจำหน่าย	7,650	43.1
- ค่าตัด ถอน มัด	7,400	42.0
- ค่าขนส่ง	200	1.1
4. ต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายจริง **	500	2.8
ผลตอบแทนทั้งหมด	32,000	-
1. ปริมาณผลผลิต (กก./ไร่)	3,200	-
2. ราคาจำหน่าย (บาท/กก.)	10.0	-
ผลตอบแทนสุทธิ	14,240	-

หมายเหตุ : * หมายถึง ร้อยละของต้นทุนทั้งหมด

** หมายถึง ต้นทุนที่เป็นปัจจัยการผลิตซึ่งได้รับการสนับสนุน จากสำนักงาน
เกษตรอำเภอ ในพื้นที่ศึกษานั้นๆ

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

ตารางที่ 20 ต้นทุนและผลตอบแทน จากการปลูกต้นหอม ของอำเภอเมือง

หน่วย : บาท / ไร่

ต้นทุนและผลตอบแทน	จำนวน	ร้อยละ *
ต้นทุนทั้งหมด	23,770	100.0
1. ค่าจ้างแรงงาน	2,400	10.1
- ค่าเตรียมดิน	1,200	5.1
- ค่าจ้างปลูก	650	2.7
- ค่าจ้างพรวนดิน	550	2.3
2. ค่าวัสดุ	12,000	50.5
- ค่าเมล็ดพันธุ์	7,500	31.6
- ค่าปุ๋ยอินทรีย์	1,650	6.9
- ค่าปุ๋ยเคมี	2,150	9.1
- ค่ายาคลุมหญ้า	500	2.1
- ค่ายาฆ่าแมลง	200	0.8
3. ค่าเก็บเกี่ยวและจำหน่าย	8,600	36.2
- ค่าตัด ถอน มัด	8,300	34.9
- ค่าขนส่ง	300	1.3
4. ต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายจริง **	770	3.2
ผลตอบแทนทั้งหมด	36,500	-
1. ปริมาณผลผลิต (กก./ไร่)	3,650	-
2. ราคาจำหน่าย (บาท/กก.)	10.0	-
ผลตอบแทนสุทธิ	12,730	-

หมายเหตุ : * หมายถึง ร้อยละของต้นทุนทั้งหมด

** หมายถึง ต้นทุนที่เป็นปัจจัยการผลิตซึ่งได้รับการสนับสนุน จากสำนักงาน
เกษตรอำเภอ ในพื้นที่ศึกษานั้นๆ

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

จำหน่าย 10 บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นผลตอบแทนทั้งหมดเท่ากับ 35,000 บาทต่อไร่ ซึ่งทำให้การปลูกคะน้าของอำเภอขามทะเลสอ ได้ผลตอบแทนสุทธิทั้งสิ้นเท่ากับ 11,030 บาทต่อไร่ (ตารางที่ 21)

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบ ต้นทุนและผลตอบแทน จากการปลูกต้นหอมในทุกพื้นที่ศึกษา ปรากฏว่า เมื่อรวมทุกพื้นที่แล้ว มีต้นทุนทั้งหมดเท่ากับ 21,833.3 บาทต่อไร่ โดยต้นทุนของ อำเภอขามทะเลสอ สูงที่สุดคือ 23,970 บาทต่อไร่ รองลงมาคือ อำเภอเมือง และอำเภอหนองบัวแดง เท่ากับ 23,770 และ 17,760 บาทต่อไร่ ตามลำดับ ส่วนผลตอบแทนจากการปลูกต้นหอม เมื่อรวมทุกพื้นที่แล้ว เท่ากับ 34,500.0 บาทต่อไร่ โดยผลตอบแทนของ อำเภอเมือง สูงที่สุดคือ 36,500 บาทต่อไร่ รองลงมาคือ อำเภอขามทะเลสอ และอำเภอหนองบัวแดง คือ 35,000 และ 32,000 บาทต่อไร่ ตามลำดับ ผลคือทำให้ผลตอบแทนสุทธิจากการปลูกคะน้ารวมทุกพื้นที่ เท่ากับ 12,666.7 บาทต่อไร่ โดยผลตอบแทนสุทธิของ อำเภอหนองบัวแดง สูงที่สุดคือ 14,240 บาทต่อไร่ รองลงมาคือ อำเภอเมือง และอำเภอขามทะเลสอ ซึ่งเท่ากับ 12,730 และ 11,030 บาทต่อไร่ ตามลำดับ (ตารางที่ 22)

3.4.3 ผักกาดเขียว

ผลการศึกษาทางด้านต้นทุนและผลตอบแทน จากการปลูกผักกาดเขียว ของอำเภอหนองบัวแดง ปรากฏว่า มีต้นทุนรวมทั้งสิ้น 5,880 บาทต่อไร่ โดยต้นทุนส่วนใหญ่มาจาก ค่าวัสดุ ซึ่งคิดเป็นต้นทุนเท่ากับ 2,390 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 40.6 ของต้นทุนทั้งหมด รองลงมาคือ ค่าจ้างแรงงาน ค่าเก็บเกี่ยวและจำหน่าย และต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายจริง ซึ่งคิดเป็นต้นทุน เท่ากับ 1,520 , 1,470 และ 500 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 25.9 , 25.0 และ 8.5 ของต้นทุนทั้งหมด ตามลำดับ ส่วนทางด้านผลตอบแทนจากการปลูกผักกาดเขียวของ อำเภอหนองบัวแดง นั้น ปรากฏว่าได้ผลผลิต 4,000 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาจำหน่าย 5 บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นผลตอบแทนทั้งหมดเท่ากับ 20,000 บาทต่อไร่ ซึ่งทำให้การปลูกผักกาดเขียวของ อำเภอหนองบัวแดง ได้ผลตอบแทนสุทธิทั้งสิ้นเท่ากับ 14,120 บาทต่อไร่ (ตารางที่ 23)

ส่วนต้นทุนจากการปลูกผักกาดเขียว ของอำเภอเมือง ปรากฏว่า มีต้นทุนรวมทั้งสิ้น 7,390 บาทต่อไร่ โดยต้นทุนส่วนใหญ่มาจาก ค่าวัสดุ คือ 3,280 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 44.4 ของต้นทุนทั้งหมด รองลงมาคือต้นทุนจาก ค่าจ้างแรงงาน ค่าเก็บเกี่ยวและจำหน่าย และต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายจริง ซึ่งคิดเป็นต้นทุน เท่ากับ 1,840, 1,500 และ 770 บาทต่อไร่ หรือ ร้อยละ 24.9 , 20.3 และ 10.4 ของต้นทุนทั้งหมด ตามลำดับ ทางด้านผลตอบแทนจากการปลูกผักกาดเขียวของ อำเภอเมือง ปรากฏว่าได้ผลผลิต 4,200 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาจำหน่าย 5 บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นผลตอบแทนทั้งหมด เท่ากับ 13,610 บาทต่อไร่ ซึ่งทำให้การปลูกผักกาดเขียวของอำเภอเมือง ได้ผลตอบแทนสุทธิทั้งสิ้นเท่ากับ 21,000 บาทต่อไร่ (ตารางที่ 24)

สำหรับต้นทุนจากการปลูกผักกาดเขียว ของอำเภอขามทะเลสอ ปรากฏว่า มีต้นทุนรวมทั้งสิ้น 6,780 บาทต่อไร่ โดยต้นทุนส่วนใหญ่มาจาก ค่าวัสดุ คือ 3,130 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 46.1 ของต้นทุนทั้งหมด รองลงมาคือต้นทุนจาก ค่าเก็บเกี่ยวและจำหน่าย ค่าจ้างแรงงาน และต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายจริง ซึ่งคิดเป็น ต้นทุนเท่ากับ 1,950 , 1,280 และ 420 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 28.8 , 18.9 และ 6.2 ของต้นทุนทั้งหมด ตามลำดับ ทางด้านผลตอบแทนจากการปลูกผักกาดเขียวของ อำเภอขามทะเลสอ ปรากฏว่า

ตารางที่ 21 ต้นทุนและผลตอบแทน จากการปลูกต้นหอม ของอำเภอขามทะเลสอ

หน่วย : บาท / ไร่

ต้นทุนและผลตอบแทน	จำนวน	ร้อยละ *
ต้นทุนทั้งหมด	23,970	100.0
1. ค่าจ้างแรงงาน	1,600	6.7
- ค่าเตรียมดิน	640	2.7
- ค่าจ้างปลูก	560	2.3
- ค่าจ้างพรวนดิน	400	1.7
2. ค่าวัสดุ	12,300	51.3
- ค่าเมล็ดพันธุ์	9,000	37.6
- ค่าปุ๋ยอินทรีย์	800	3.3
- ค่าปุ๋ยเคมี	1,920	8.0
- ค่ายาคลุมหญ้า	300	1.2
- ค่ายาฆ่าแมลง	280	1.2
3. ค่าเก็บเกี่ยวและจำหน่าย	9,650	40.2
- ค่าตัด ถอน มัด	9,400	39.2
- ค่าขนส่ง	250	1.0
4. ต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายจริง **	420	1.8
ผลตอบแทนทั้งหมด	35,000	-
1. ปริมาณผลผลิต (กก./ไร่)	3,500	-
2. ราคาจำหน่าย (บาท/กก.)	10.0	-
ผลตอบแทนสุทธิ	11,030	-

หมายเหตุ : * หมายถึง ร้อยละของต้นทุนทั้งหมด

** หมายถึง ต้นทุนที่เป็นปัจจัยการผลิตซึ่งได้รับการสนับสนุน จากสำนักงาน
เกษตรอำเภอ ในพื้นที่ศึกษานั้นๆ

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

ตารางที่ 22 เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทน จากการปลูกต้นหอม ในทุกพื้นที่ศึกษา

หน่วย : บาท / ไร่

ต้นทุนและผลตอบแทน	พื้นที่ศึกษา			
	หนองบัวแดง	เมือง	ขามทะเลสอ	รวมทุกพื้นที่
ต้นทุนทั้งหมด	17,760	23,770	23,970	21,833.3
ผลตอบแทนทั้งหมด	32,000	36,500	35,000	34,500.0
ผลตอบแทนสุทธิ	14,240	12,730	11,030	12,666.7

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

ตารางที่ 23 ต้นทุนและผลตอบแทน จากการปลูกผักกาดเขียว ของอำเภอหนองบัวแดง

หน่วย : บาท / ไร่

ต้นทุนและผลตอบแทน	จำนวน	ร้อยละ *
ต้นทุนทั้งหมด	5,880	100.0
1. ค่าจ้างแรงงาน	1,520	25.9
- ค่าเตรียมดิน	720	12.3
- ค่าจ้างปลูก	400	6.8
- ค่าจ้างพรวนดิน	400	6.8
2. ค่าวัสดุ	2,390	40.6
- ค่าเมล็ดพันธุ์	950	16.2
- ค่าปุ๋ยอินทรีย์	650	11.1
- ค่าปุ๋ยเคมี	320	5.4
- ค่ายาคลุมหญ้า	190	3.2
- ค่ายาฆ่าแมลง	280	4.7
3. ค่าเก็บเกี่ยวและจำหน่าย	1,470	25.0
- ค่าตัด ถอน มัด	1,250	21.3
- ค่าขนส่ง	220	3.7
4. ต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายจริง **	500	8.5
ผลตอบแทนทั้งหมด	20,000	-
1. ปริมาณผลผลิต (กก./ไร่)	4,000	-
2. ราคาจำหน่าย (บาท/กก.)	5.0	-
ผลตอบแทนสุทธิ	14,120	-

หมายเหตุ : * หมายถึง ร้อยละของต้นทุนทั้งหมด

** หมายถึง ต้นทุนที่เป็นปัจจัยการผลิตซึ่งได้รับการสนับสนุน จากสำนักงานเกษตรอำเภอ ในพื้นที่ศึกษานั้นๆ

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

ตารางที่ 24 ต้นทุนและผลตอบแทน จากการปลูกผักกาดเขียว ของอำเภอเมือง

หน่วย : บาท / ไร่

ต้นทุนและผลตอบแทน	จำนวน	ร้อยละ *
ต้นทุนทั้งหมด	7,390	100.0
1. ค่าจ้างแรงงาน	1,840	24.9
- ค่าเตรียมดิน	640	8.7
- ค่าจ้างปลูก	620	8.4
- ค่าจ้างพรวนดิน	580	7.8
2. ค่าวัสดุ	3,280	44.4
- ค่าเมล็ดพันธุ์	1,250	16.9
- ค่าปุ๋ยอินทรีย์	1,200	16.2
- ค่าปุ๋ยเคมี	250	3.4
- ค่ายาคลุมหญ้า	300	4.1
- ค่ายาฆ่าแมลง	280	3.8
3. ค่าเก็บเกี่ยวและจำหน่าย	1,500	20.3
- ค่าตัด ถอน มัด	1,200	16.2
- ค่าขนส่ง	300	4.1
4. ต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายจริง **	770	10.4
ผลตอบแทนทั้งหมด	21,000	-
1. ปริมาณผลผลิต (กก./ไร่)	4,200	-
2. ราคาจำหน่าย (บาท/กก.)	5.0	-
ผลตอบแทนสุทธิ	13,610	-

หมายเหตุ : * หมายถึง ร้อยละของต้นทุนทั้งหมด

** หมายถึง ต้นทุนที่เป็นปัจจัยการผลิตซึ่งได้รับการสนับสนุน จากสำนักงาน
เกษตรอำเภอ ในพื้นที่ศึกษานั้นๆ

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

ได้ผลผลิต 3,650 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาจำหน่าย 5 บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นผลตอบแทนทั้งหมดเท่ากับ 18,250 บาทต่อไร่ ซึ่งทำให้การปลูกผักกาดเขียวของ อำเภอเมือง ได้ผลตอบแทนสุทธิทั้งสิ้นเท่ากับ 11,470 บาทต่อไร่ (ตารางที่ 25)

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบ ต้นทุนและผลตอบแทน จากการปลูกผักกาดเขียวในทุกพื้นที่ที่ศึกษา ปรากฏว่า เมื่อรวมทุกพื้นที่แล้ว มีต้นทุนทั้งหมดเท่ากับ 6,683.3 บาทต่อไร่ โดยต้นทุนของ อำเภอเมือง สูงที่สุดคือ 7,390 บาทต่อไร่ รองลงมาคือ อำเภอขามทะเลสอ และอำเภอหนองบัวแดง เท่ากับ 6,780 และ 5,880 บาทต่อไร่ ตามลำดับ ส่วนผลตอบแทนจากการปลูกผักกาดเขียวเมื่อรวมทุกพื้นที่แล้ว เท่ากับ 19,750 บาทต่อไร่ โดยผลตอบแทนของ อำเภอเมืองสูงที่สุดคือ 21,000 บาทต่อไร่ รองลงมาคือ อำเภอหนองบัวแดง และอำเภอขามทะเลสอ คือ 20,000 และ 18,250 บาทต่อไร่ ตามลำดับ ผลคือทำให้ ผลตอบแทนสุทธิจากการปลูกผักกาดเขียวรวมทุกพื้นที่ เท่ากับ 13,066.7 บาทต่อไร่ โดยผลตอบแทน สุทธิของ อำเภอหนองบัวแดงสูงที่สุดคือ 14,120 บาทต่อไร่ รองลงมาคือ อำเภอเมือง และอำเภอขามทะเลสอ ซึ่งเท่ากับ 13,610 และ 11,470 บาทต่อไร่ ตามลำดับ (ตารางที่ 26)

3.5 ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการปลูกผักปลอดสารเคมี

3.5.1 ฐานะทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่โดยทั่วไป

การศึกษาผลกระทบฐานะทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่โดยทั่วไปของสมาชิกในครัวเรือน ที่เกิดขึ้น ภายหลังจากเกษตรกรเข้าร่วมโครงการปลูกผักปลอดสารเคมีนั้น ปรากฏว่าหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่มีความ เห็นว่าเมื่อได้เข้าร่วมโครงการแล้วทำให้ ฐานะทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่โดยทั่วไปของครัวเรือนดีขึ้น โดยจำแนกเป็นหัวหน้าครัวเรือนที่เห็นว่า ดีขึ้นกว่าเดิมมาก คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 48.3 ของหัวหน้า ครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด โดยที่สัดส่วนดังกล่าวนี้ถ้าแยกตามพื้นที่ศึกษาจะปรากฏว่าของ อำเภอหนองบัวแดง อำเภอเมือง และอำเภอขามทะเลสอ คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 63.6, 33.3 และ 50.0 ตามลำดับ ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่มีความเห็นว่าฐานะทางเศรษฐกิจ และความเป็นอยู่โดยทั่วไปของครัวเรือน ดีขึ้นกว่า เดิมเพียงเล็กน้อย คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 38.3 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด โดยสัดส่วนของ อำเภอหนองบัวแดง อำเภอเมือง และอำเภอขามทะเลสอ เท่ากับร้อยละ 36.4, 41.7 และ 36.7 ตามลำดับ สำหรับหัวหน้าครัวเรือนที่มีความเห็นว่าฐานะทางเศรษฐกิจ และความเป็นอยู่โดยทั่วไปของ ครัวเรือน ยังเหมือนเดิม มีเพียงร้อยละ 11.7 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด เท่านั้น ซึ่งความเห็นดังกล่าวนี้ มีเฉพาะในพื้นที่ อำเภอเมือง และอำเภอขามทะเลสอ เท่านั้น โดยคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 20.8 และ 14.3 ตามลำดับ อย่างไรก็ตามมีหัวหน้าครัวเรือนใน อำเภอเมือง เพียงครัวเรือนเดียวที่มีความเห็นว่า ไม่สามารถระบุได้ชัดเจน เพราะในการการปลูกผักปลอดสารเคมีนั้นมีความใช้จ่ายบางอย่างเพิ่มขึ้น (ตารางที่ 27)

ตารางที่ 25 ต้นทุนและผลตอบแทน จากการปลูกผักกาดเขียว ของอำเภอขามทะเลสอ

หน่วย : บาท / ไร่

ต้นทุนและผลตอบแทน	จำนวน	ร้อยละ *
ต้นทุนทั้งหมด	6,780	100.0
1. ค่าจ้างแรงงาน	1,280	18.9
- ค่าเตรียมดิน	640	9.5
- ค่าจ้างปลูก	320	4.7
- ค่าจ้างพรวนดิน	320	4.7
2. ค่าวัสดุ	3,130	46.1
- ค่าเมล็ดพันธุ์	1,160	17.1
- ค่าปุ๋ยอินทรีย์	800	11.8
- ค่าปุ๋ยเคมี	550	8.1
- ค่ายาคลุมหญ้า	300	4.4
- ค่ายาฆ่าแมลง	320	4.7
3. ค่าเก็บเกี่ยวและจำหน่าย	1,950	28.8
- ค่าตัด ถอน มัด	1,650	24.4
- ค่าขนส่ง	300	4.4
4. ต้นทุนที่ไม่ได้จ่ายจริง **	420	6.2
ผลตอบแทนทั้งหมด	18,250	-
1. ปริมาณผลผลิต (กก./ไร่)	3,650	-
2. ราคาจำหน่าย (บาท/กก.)	5.0	-
ผลตอบแทนสุทธิ	11,470	-

หมายเหตุ : * หมายถึง ร้อยละของต้นทุนทั้งหมด

** หมายถึง ต้นทุนที่เป็นปัจจัยการผลิตซึ่งได้รับการสนับสนุน จากสำนักงาน
เกษตรอำเภอ ในพื้นที่ศึกษานั้นๆ

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

ตารางที่ 26 เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทน จากการปลูกผักกาดเขียว ในทุกพื้นที่ศึกษา

หน่วย : บาท / ไร่

ต้นทุนและผลตอบแทน	พื้นที่ศึกษา			รวมทุกพื้นที่
	หนองบัวแดง	เมือง	ขามทะเลสอ	
ต้นทุนทั้งหมด	5,880	7,390	6,780	6,683.3
ผลตอบแทนทั้งหมด	20,000	21,000	18,250	19,750.0
ผลตอบแทนสุทธิ	14,120	13,610	11,470	13,066.7

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

ตารางที่ 27 ความคิดเห็นเกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่โดยทั่วไป ของสมาชิกในครัวเรือน

ฐานะและความเป็นอยู่	จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง							
	หนองบัวแดง	ร้อยละ	เมือง	ร้อยละ	ขามทะเลสอ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
ดีขึ้นกว่าเดิมมาก	14	63.6	8	33.3	7	50.0	29	48.3
ดีขึ้นเพียงเล็กน้อย	8	36.4	10	41.7	5	35.7	23	38.3
เหมือนเดิม	-	-	5	20.8	2	14.3	7	11.7
ไม่สามารถระบุได้ เพราะ มีค่าใช้จ่ายบางอย่างเพิ่มขึ้น	-	-	1	4.2	-	-	1	1.7
รวม	22	100.0	24	100.0	14	100.0	60	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

3.5.2 สุขภาพอนามัย

สวนความเห็นเกี่ยวกับ สุขภาพอนามัยโดยทั่วไปของสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการปลูกผักปลอดสารเคมีทั้ง ในด้านการผลิต การบริโภค และการจัดจำหน่าย ปรากฏว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ คือร้อยละ 53.3 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด มีความเห็นว่าสมาชิกในครัวเรือนมีสุขภาพอนามัยดีขึ้นกว่าเดิมมาก รองลงมาคือเห็นว่า มีสุขภาพอนามัยเหมือนเดิม และดีขึ้นกว่าเดิมเพียงเล็กน้อย ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 30.0 และ 16.7 ตามลำดับ โดยที่ในแต่ละพื้นที่ศึกษามีความเห็นแตกต่างกัน กล่าวคือ หัวหน้าครัวเรือนในพื้นที่ อำเภอหนองบัวแดง มีความเห็นว่าสมาชิกในครัวเรือนมีสุขภาพอนามัยดีขึ้นกว่าเดิมมาก ทั้งหมด ในขณะที่หัวหน้าครัวเรือนในพื้นที่ อำเภอเมือง ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า สมาชิกในครัวเรือนมีสุขภาพอนามัยดีขึ้นกว่าเดิมเพียงเล็กน้อย โดยคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 50.0 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ รองลงมาคือมีความเห็นว่า มีสุขภาพอนามัยเหมือนเดิม และดีขึ้นกว่าเดิมมาก ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 33.3 และ 16.7 ตามลำดับ สำหรับพื้นที่อำเภอขามทะเลสอ หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า สมาชิกในครัวเรือนมีสุขภาพอนามัยดีขึ้นกว่าเดิมมาก และมีสุขภาพอนามัยเหมือนเดิม ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากันคือ ร้อยละ 42.8 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด ที่เหลือคือหัวหน้าครัวเรือนที่มีความเห็นว่า สมาชิกในครัวเรือนมีสุขภาพอนามัย ดีขึ้นกว่าเดิมเพียงเล็กน้อย ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 16.7 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ (ตารางที่28)

3.5.3 ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือน

ทางด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์โดยทั่วไปของสมาชิกในครัวเรือน ภายหลังจากการเข้าร่วมโครงการปลูกผักปลอดสารเคมี ปรากฏว่ามีแนวโน้มไปในทางที่ดี กล่าวคือ หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ คือร้อยละ 61.7 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด มีความเห็นว่าความสัมพันธ์โดยทั่วไปของสมาชิกในครัวเรือนดีขึ้นกว่าเดิมมาก รองลงมาคือเห็นว่า ความสัมพันธ์ยังเหมือนเดิม และดีขึ้นกว่าเดิมเพียงเล็กน้อย ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 21.6 และ 16.7 ตามลำดับ โดยที่ในแต่ละพื้นที่ศึกษามีความเห็นแตกต่างกัน กล่าวคือหัวหน้าครัวเรือนในพื้นที่ อำเภอหนองบัวแดง มีความเห็นว่าความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือนดีขึ้นกว่าเดิมมาก และดีขึ้นเพียงเล็กน้อย คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 90.9 และ 9.1 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ ในขณะที่หัวหน้าครัวเรือนในพื้นที่ อำเภอเมือง ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า สมาชิกในครัวเรือนมีสุขภาพอนามัยดีขึ้นกว่าเดิมเพียงเล็กน้อย โดยคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 45.8 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ รองลงมาคือมีความเห็นว่า มีความสัมพันธ์กันเหมือนเดิม และดีขึ้นกว่าเดิมมาก คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 33.4 และ 20.8 ตามลำดับ สำหรับพื้นที่อำเภอขามทะเลสอ หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า สมาชิกในครัวเรือนมีความสัมพันธ์ดีขึ้นกว่าเดิมมาก คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 42.9 ของหัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดในพื้นที่ รองลงมาคือมีความคิดเห็นว่า ยังมีความสัมพันธ์กันเหมือนเดิม และมีความสัมพันธ์ดีขึ้นกว่าเดิมเพียงเล็กน้อย คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 35.7 และ 21.4 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่าไม่มีหัวหน้าครัวเรือนใดเลยที่ระบุว่า ความสัมพันธ์โดยทั่วไปของสมาชิกในครัวเรือนแย่ลงกว่าเดิม (ตารางที่ 29)

ตารางที่ 28 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพอนามัยโดยทั่วไปของสมาชิกในครัวเรือน

สภาพอนามัยโดยทั่วไป	จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง							
	หนองบัวแดง	ร้อยละ	เมือง	ร้อยละ	ขามทะเลสอ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
ดีขึ้นกว่าเดิมมาก	22	100.0	4	16.7	6	42.8	32	53.3
ดีขึ้นเพียงเล็กน้อย	-	-	8	33.3	2	14.4	10	16.7
เหมือนเดิม	-	-	12	50.0	6	42.8	18	30.0
รวม	22	100.0	24	100.0	14	100.0	60	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

ตารางที่ 29 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์โดยทั่วไปของสมาชิกในครัวเรือน

ความสัมพันธ์ของสมาชิก	จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง *							
	หนองบัวแดง	ร้อยละ	เมือง	ร้อยละ	ขามทะเลสอ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
ดีขึ้นกว่าเดิมมาก	20	90.9	11	45.8	6	42.9	37	61.7
ดีขึ้นเพียงเล็กน้อย	2	9.1	5	20.8	3	21.4	10	16.7
เหมือนเดิม	-	-	8	33.4	5	35.7	13	21.6
รวม	22	100.0	24	100.0	14	100.0	60	100.0

* ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

3.5.4 ความคิดเห็นในการปลูกผักปลอดสารเคมีในพื้นที่อื่น

สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับ การที่จะมีการขยายโครงการเพื่อส่งเสริม การปลูกผักปลอดสารเคมี ในท้องที่อื่นของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการสำรวจ ปรากฏว่า ร้อยละ 90.0 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด มีความเห็นว่าควรส่งเสริมเป็นอย่างยิ่ง เพราะได้บริโภคผักปลอดสารพิษและไม่ทำลายสภาพแวดล้อม รองลงมาคือหัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างที่มีความเห็นว่า ไม่ควรส่งเสริมเพราะใช้ต้นทุนสูง การดูแลรักษายาก และราคาไม่ดี โดยคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 6.7 ของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดในพื้นที่ ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 3.3 เป็นหัวหน้าครัวเรือนที่มีความเห็นว่า ไม่สามารถตอบได้ชัดเจนเพราะขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่แต่ละแห่ง และยังมืองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ต้องพิจารณาอีกหลายประการ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในแต่ละพื้นที่ที่ศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดในพื้นที่ อำเภอหนองบัวแดง และอำเภอน้ำหนาว มีความเห็นว่า ควรส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารเคมีในท้องที่อื่นเป็นอย่างยิ่ง มีเพียงหัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างในพื้นที่ อำเภอเมือง เท่านั้น ที่มีความเห็นว่า ไม่ควรส่งเสริม และไม่สามารถตอบได้ชัดเจน (ตารางที่ 30)

3.5.5 ข้อควรระวังในการปลูกผักปลอดสารเคมี

ผลการศึกษา ความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนตัวอย่าง เกี่ยวกับปัญหาสำคัญที่ควรระวังในการ ปลูกผักปลอดสารเคมีในปัจจุบัน ปรากฏว่าหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ คือร้อยละ 51.7 ของหัวหน้าครัวเรือน ทั้งหมดมีความเห็นว่า ปัญหาสำคัญที่ควรระวังมากที่สุด คือ การระบาดของเพลี้ยและแมลงศัตรูพืช รองลงมาคือข้อควรระวังเกี่ยวกับ การสร้างและการดูแลรักษาแปลงในล่อน และในเรื่องเกี่ยวกับต้นทุนสูง ปัญหาด้านการตลาดและราคา ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 28.3 และ 13.4 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด ตามลำดับ โดยที่ข้อควรระวังเกี่ยวกับเรื่อง น้ำไม่ค่อยพอเพียง และปัญหาดินเสื่อม ผลผลิตไม่ดี มีความสำคัญเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาข้อควรระวังในการปลูกผักปลอดสารเคมีของแต่ละพื้นที่ที่ศึกษา พบว่าแตกต่างกันอย่างชัดเจน กล่าวคือข้อควรระวังที่สำคัญใน อำเภอหนองบัวแดงคือ การสร้างและดูแลรักษาแปลงในล่อน โดยคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 72.7 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ศึกษา รองลงมาคือ ข้อควรระวังเกี่ยวกับ การระบาดของเพลี้ยและแมลงศัตรูพืช, น้ำไม่ค่อยพอเพียง และในเรื่องเกี่ยวกับ ต้นทุนสูง ปัญหาด้านการตลาดและราคา ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 13.6, 9.1 และ 4.6 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ ตามลำดับ ในขณะที่ อำเภอเมือง ส่วนใหญ่มีข้อควรระวังเกี่ยวกับ การระบาดของเพลี้ยและแมลงศัตรูพืช ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับ ร้อยละ 66.7 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ รองลงมาคือข้อควรระวังเกี่ยวกับ ต้นทุนสูง ปัญหาด้านการตลาดและราคา, ปัญหาดินเสื่อม ผลผลิตไม่ดี และการสร้างและการดูแลรักษาแปลงในล่อน ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 20.8, 8.3 และ 4.2 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ ตามลำดับ สำหรับในพื้นที่ อำเภอสามทะเลสอ มีข้อควรระวังเพียงสอง ประการคือ การระบาดของเพลี้ยและแมลงศัตรูพืช และข้อควรระวังเกี่ยวกับ ต้นทุนสูง ปัญหาด้านการตลาดและราคา ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 85.7 และ 14.3 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ ตามลำดับ (ตารางที่ 31)

ตารางที่ 30 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารเคมีในท้องถิ่น

การส่งเสริมในพื้นที่อื่น	จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง							
	หนองบัวแดง	ร้อยละ	เมือง	ร้อยละ	ขามทะเลสอ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
- ควรส่งเสริมเป็นอย่างยิ่ง *	22	100.0	18	75.0	14	100.0	54	90.0
- ไม่ควรส่งเสริม **	-	-	4	16.6	-	-	4	6.7
- ไม่สามารถตอบได้ชัดเจน ***	-	-	2	8.4	-	-	2	3.3
รวม	22	100.0	24	100.0	14	100.0	60	100.0

หมายเหตุ : * เหตุผลเพราะ ได้บริโภคผักปลอดสารพิษ, ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม
 ** เหตุผลเพราะ ใช้ต้นทุนสูง, การดูแลรักษายาก, ราคาไม่ดี
 *** เหตุผลเพราะ ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่แต่ละแห่ง, มีองค์ประกอบที่ต้องพิจารณาหลายประการ

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

ตารางที่ 31 ปัญหาสำคัญที่ต้องระมัดระวังในการปลูกผักปลอดสารเคมีในปัจจุบัน

ปัญหาสำคัญที่ต้องระมัดระวัง	จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง							
	หนองบัวแดง	ร้อยละ	เมือง	ร้อยละ	ขามทะเลสอ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
- การระบาดของเพลี้ย, แมลงศัตรูพืช	3	13.6	16	66.7	12	85.7	31	51.7
- การสร้าง, การดูแลรักษา망ในลอน	16	72.7	1	4.2	-	-	17	28.3
- ต้นทุนสูง, ปัญหาตลาดและราคา	1	4.6	5	20.8	2	14.3	8	13.4
- น้ำไม่ค่อยเพียงพอ	2	9.1	-	-	-	-	2	3.3
- ต้นทุนสูง, ปัญหาตลาดและราคา	1	4.6	5	20.8	2	14.3	8	13.4
- ดินเสื่อม, ผลผลิตไม่ค่อยดี	-	-	2	8.3	-	-	2	3.3
รวม	22	100.0	24	100.0	14	100.0	60	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

3.5.6 ข้อควรคำนึงถึงในการปลูกผักปลอดสารเคมี

ทางด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับ ข้อควรคำนึงถึงของเกษตรกรรายอื่นๆ ที่จะหันมาปลูกผักปลอดสารเคมี ของหัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างนั้น ปรากฏว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 58.4 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด มีความเห็นว่า เป็นอาชีพที่ดีเพราะมีความปลอดภัยต่อชีวิตและมีสุขภาพดีขึ้น รองลงมาคือเห็นว่าผักรสชาติดี ทำแล้วจะรู้สึกชอบ และต้นทุนการผลิตลดลง โตะเร็ว ผลผลิตดีกว่า คิดเป็นร้อยละ 23.3 และ 10.0 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด ส่วนที่เหลือคือข้อควรคำนึงถึงเกี่ยวกับ การจัดตั้งกลุ่มการผลิตและพิจารณาราคาประกอบด้วย, ไม่ควรหันมาปลูกผักปลอดสารเคมีเพราะมีค่าใช้จ่ายมาก และควรเลือกฤดูกาลผลิตให้เหมาะสม โดยหัวหน้าครัวเรือนที่มีความคิดเห็นดังกล่าวนี้ มีสัดส่วนเพียง ร้อยละ 3.3, 3.3 และ 1.7 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด เท่านั้น โดยที่ข้อควรคำนึงถึงของแต่ละพื้นที่ศึกษาแตกต่างกันพอสมควร กล่าวคือ หัวหน้าครัวเรือนใน อำเภอหนองบัวแดง ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า มีความปลอดภัยต่อชีวิตและมีสุขภาพดีขึ้น และผักรสชาติดี ปลูกแล้วจะรู้สึกชอบ คิดเป็นสัดส่วนที่เท่ากันคือ ร้อยละ 40.9 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ ส่วนที่เหลือ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 9.0, 4.6 และ 4.6 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ มีความเห็นว่าควรคำนึงถึงเรื่อง ต้นทุนการผลิตลดลง โตะเร็ว ผลผลิตดีกว่า, การจัดตั้งกลุ่มการผลิตและพิจารณาราคาประกอบด้วย และควรเลือกฤดูกาลผลิตให้เหมาะสม ตามลำดับ ส่วนหัวหน้าครัวเรือนใน อำเภอเมือง ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า มีความปลอดภัยต่อชีวิตและมีสุขภาพดีขึ้น คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 75.0 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ รองลงมาคือเห็นว่า ต้นทุนการผลิตลดลง โตะเร็ว ผลผลิตดีกว่า, ไม่ควรหันมาปลูกผักปลอดสารเคมีเพราะมีค่าใช้จ่ายมาก, ผักรสชาติดี ทำแล้วจะรู้สึกชอบ และควรจัดตั้งกลุ่มการผลิตและพิจารณาราคาประกอบด้วย โดยคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 8.3, 8.3, 4.2 และ 4.2 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด ตามลำดับ สำหรับหัวหน้าครัวเรือนในพื้นที่ อำเภอขามทะเลสอ ส่วนใหญ่คือร้อยละ 57.1 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ มีความเห็นว่าควรคำนึงถึงเรื่อง มีความปลอดภัยต่อชีวิตและมีสุขภาพดีขึ้น รองลงมาคือความเห็นว่า ผักรสชาติดี ทำแล้วจะรู้สึกชอบ และต้นทุนการผลิตลดลง โตะเร็ว ผลผลิตดีกว่า ซึ่งคิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 28.6 และ 14.3 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ ตามลำดับ (ตารางที่ 32)

3.6 ความคิดเห็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการการปลูกผักปลอดสารเคมี

3.6.1 ปัญหาในการประกอบอาชีพทางการเกษตร

ทางด้านความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนเกี่ยวกับ ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญที่สุดในการประกอบอาชีพทางการเกษตรในปัจจุบัน ปรากฏว่าหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เห็นว่า มีปัญหาทางด้านราคาต่ำและการหาตลาด ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 53.3 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด โดยสัดส่วนดังกล่าวนี้ของ อำเภอขามทะเลสอ มีสัดส่วนสูงสุด คือร้อยละ 78.6 รองลงมาคือ อำเภอเมือง และอำเภอหนองบัวแดง ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 50.0 และ 40.9 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด ปัญหาที่สำคัญรองลงมาคือปัญหาทางด้านราคาตลาดแคบเพื่อการเกษตร โดยคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 20.0 ของจำนวนหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด โดยปัญหาดังกล่าวนี้พบเฉพาะที่ อำเภอหนองบัวแดง และอำเภอเมืองเท่านั้น ซึ่ง

ตารางที่ 32 ข้อควรคำนึงถึงของเกษตรกรอื่นๆ ที่จะหันมาปลูกผักปลอดสารเคมี

ข้อควรคำนึงถึง	จำนวนตัวอย่าง							
	หนองบัวแดง	ร้อยละ	เมือง	ร้อยละ	ขามทะเลสอ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
- มีความปลอดภัย,สุขภาพดีขึ้น	9	40.9	18	75.0	8	57.1	35	58.4
- ผักรสชาติดี, ทำแล้วจะรู้สึกชอบ	9	40.9	1	4.2	4	28.6	14	23.3
- ต้นทุนการผลิตลดลง, โตเร็ว, ผลผลิตดีกว่า	2	9.0	2	8.3	2	14.3	6	10.0
- ควรจัดตั้งกลุ่มการผลิต, ต้อง พิจารณาราคาประกอบด้วย	1	4.6	1	4.2	-	-	2	3.3
- ควรเลือกฤดูกาลผลิตที่เหมาะสม	1	4.6	-	-	-	-	1	1.7
- ไม่ควรปลูกผักปลอดสารเคมี เพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก	-	-	2	8.3	-	-	2	3.3
รวม	22	100.0	24	100.0	14	100.0	60	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับ ร้อยละ 45.6 และ 8.3 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดในแต่ละพื้นที่ ตามลำดับ ส่วนปัญหาการขาดแคลนเงินลงทุนเพื่อทำการผลิตนั้นมีความสำคัญในลำดับรองลงมา กล่าวคือคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 16.7 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด โดยพบปัญหาดังกล่าวนี้ในพื้นที่ อำเภอเมือง, อำเภอ ขามทะเลสอ และอำเภอหนองบัวแดง คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 25.0, 14.3 และ 8.3 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดในแต่ละพื้นที่ ตามลำดับ สำหรับปัญหาที่เหลือได้แก่ ปัญหาทางด้านแมลงและศัตรูพืช, ปัญหาที่ดินทำกินมีขนาดเล็กเกินไป และปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกิน ในความเห็นของหัวหน้าครัวเรือนแล้ว มีความสำคัญไม่มากนัก (ตารางที่ 33)

3.6.2 การฝึกอบรมความรู้ทางการเกษตร

ในปัจจุบันการรับเทคโนโลยีทางการเกษตรมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งในการศึกษานี้พบว่า หัวหน้าครัวเรือนเคยเข้ารับการฝึกอบรมความรู้ทางการเกษตรกันเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือคิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 96.7 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด โดยที่จำนวนครั้งที่เคยเข้ารับการอบรมนั้นแตกต่างกัน ตั้งแต่ 1 ครั้ง จนถึงสูงสุดคือ 9 ครั้ง แต่จำนวนครั้งที่หัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างเคยเข้าอบรมกันเป็นส่วนใหญ่คือ 3 ครั้ง ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 33.3 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด รองลงมาคือเคยเข้ารับการอบรม 5, 4, 2 และ 1 ครั้ง ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 13.3, 11.7, 11.7 และ 11.7 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด ตามลำดับ โดยที่ในแต่ละพื้นที่ จำนวนครั้งที่เคยเข้ารับการอบรมแตกต่างกันค่อนข้างมาก กล่าวคือ อำเภอหนองบัวแดง ส่วนใหญ่เคยเข้ารับการอบรม 3 และ 4 ครั้ง ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 72.7 และ 22.7 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ ส่วนใน อำเภอเมือง และอำเภอขามทะเลสอ จำนวนครั้งของการเคยเข้ารับการอบรมกระจายตั้งแต่ 1 ครั้ง จนถึงสูงสุดคือ 9 ครั้ง (ตารางที่ 34)

สำหรับทางด้านการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตตามคำแนะนำ ภายหลังจากที่ผ่านการอบรมมาแล้วนั้นปรากฏว่า เป็นที่น่าพอใจของหน่วยงานที่จัดฝึกอบรม เพราะจำนวนครัวเรือนตัวอย่างที่นำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรม มาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตมีค่อนข้างมาก กล่าวคือครัวเรือนที่เปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตบ้างบางส่วน และครัวเรือนที่เปลี่ยนแปลงทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมด คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 48.3 และ 41.7 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดตามลำดับ ส่วนครัวเรือนที่เหลือซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก คือ ร้อยละ 6.7 ของครัวเรือนทั้งหมด ยังไม่ได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิต โดยให้เหตุผลว่า ความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง และเพราะไม่สามารถนำความรู้มาปฏิบัติได้จริงด้วยตนเอง คิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ 5.0 และ 1.7 ของครัวเรือนทั้งหมดเท่านั้น (ตารางที่ 35)

3.6.3 ความช่วยเหลือที่ต้องการได้จากรัฐบาล

ทางด้านความช่วยเหลือ ที่ครัวเรือนเกษตรกรต้องการที่จะได้จากรัฐบาลอันเนื่องมาจาก การประกอบอาชีพทางการเกษตรในปัจจุบันนั้นพบว่า มีลักษณะเหมือนกับที่พบอยู่ทั่วไปในการประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยที่ความช่วยเหลือที่ต้องการมากที่สุดคือ ทางด้านราคาผลผลิตตกต่ำและการจัดหาตลาดจำหน่ายผลผลิต ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 32.8 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด โดยที่สัดส่วน

ตารางที่ 33 ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญที่สุดในการประกอบอาชีพทางด้านเกษตรในปัจจุบัน

ปัญหาและอุปสรรค	จำนวนตัวอย่าง							
	หนองบัวแดง	ร้อยละ	เมือง	ร้อยละ	ขามทะเลสอ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
- ปัญหาทางด้านราคาและการตลาด	9	40.9	12	50.0	11	78.6	32	53.3
- ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร	10	45.5	2	8.3	-	-	12	20.0
- ขาดเงินทุน	2	9.1	6	25.0	2	14.3	10	16.7
- ปัญหาทางด้านแมลงศัตรูพืช	-	-	2	8.3	1	7.1	3	5.0
- ที่ดินทำกินขนาดเล็กเกินไป	1	4.5	1	4.2	-	-	2	3.3
- ขาดแคลนที่ดินทำกิน	-	-	1	4.2	-	-	1	1.7
รวม	22	100.0	24	100.0	14	100.0	60	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

ตารางที่ 34 จำนวนครั้งที่หัวหน้าครัวเรือนเคยเข้าอบรม หรือรับคำแนะนำทางด้านการประกอบอาชีพทางการเกษตร

จำนวนครั้งที่เคยเข้าอบรม	จำนวนตัวอย่าง							
	หนองบัวแดง	ร้อยละ	เมือง	ร้อยละ	ขามทะเลสอ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
ไม่เคยอบรม	-	-	1	4.2	1	7.1	2	3.3
อบรม 1 ครั้ง	1	4.6	3	12.5	3	21.4	7	11.7
อบรม 2 ครั้ง	-	-	6	25.0	1	7.1	7	11.7
อบรม 3 ครั้ง	16	72.7	1	4.2	3	21.4	20	33.3
อบรม 4 ครั้ง	5	22.7	2	8.4	-	-	7	11.7
อบรม 5 ครั้ง	-	-	4	16.6	4	28.7	8	13.3
อบรม 6 ครั้ง	-	-	4	16.6	-	-	4	6.7
อบรม 9 ครั้ง	-	-	3	12.5	2	14.3	5	8.3
รวม	22	100.0	24	100.0	14	100.0	60	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

ตารางที่ 35 การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตตามคำแนะนำ

การปรับปรุงวิธีการผลิต	จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง							
	หนองบัวแดง	ร้อยละ	เมือง	ร้อยละ	ขามทะเลสอ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
- ไม่เคยเข้าอบรม	-	-	1	4.2	1	7.1	2	3.3
- เปลี่ยนแปลงบ้างบางส่วน	4	18.2	14	58.3	11	78.7	29	48.3
- เปลี่ยนแปลงทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมด	18	81.8	6	25.0	1	7.1	25	41.7
- ไม่เปลี่ยนแปลง เพราะ ไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง	-	-	2	8.3	1	7.1	3	5.0
- ไม่เปลี่ยนแปลง เพราะไม่สามารถที่จะปฏิบัติจริงได้ด้วยตนเอง	-	-	1	4.2	-	-	1	1.7
รวม	22	100.0	24	100.0	14	100.0	60	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

ดังกล่าวนี้ในพื้นที่ของ อำเภอเมือง มีสัดส่วนสูงสุดคือ ร้อยละ 50.0 รองลงมาคือ อำเภอขามทะเลสอ และ อำเภอหนองบัวแดง ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 29.1 และ 22.2 ของครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่นั้น ตามลำดับ ความต้องการความช่วยเหลือรองลงมาคือ ความต้องการความช่วยเหลือทางด้านอื่นๆ ได้แก่ มุ่งไถ่ถอน เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย และยาฆ่าแมลง คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 20.7 ของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด โดยที่ สัดส่วนในพื้นที่ของ อำเภอขามทะเลสอ มีสัดส่วนสูงสุดคือ ร้อยละ 37.5 รองลงมาคือ อำเภอเมือง และ อำเภอหนองบัวแดง ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 29.0 และ 7.4 ของครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่นั้น ตามลำดับ ความต้องการความช่วยเหลือในลำดับถัดมาคือ การขาดแคลนเงินทุน และการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร โดยคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับ ร้อยละ 19.8 และ 14.7 ของครัวเรือนทั้งหมด โดยที่ความต้องการความช่วยเหลือ ทางด้าน การขาดแคลนเงินทุนในแต่ละพื้นที่ศึกษา มีสัดส่วนไม่แตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ ในพื้นที่ อำเภอหนองบัวแดง อำเภอเมือง และอำเภอขามทะเลสอ คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 22.2, 18.4 และ 16.7 ของครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่นั้น ในขณะที่ปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร มีปัญหาเฉพาะ ใน อำเภอหนองบัวแดงเท่านั้น ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับ ร้อยละ 29.7 ของครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่นั้น (ตารางที่ 36)

3.6.4 ความต้องการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากการเกษตร

เนื่องจากการประกอบอาชีพทางการเกษตรโดยทั่วไป ต้องอาศัยความอดทน เพราะเป็นงานหนัก แต่มีผลตอบแทนต่ำ แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ คือร้อยละ 75.0 ของ หัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด ยังไม่คิดหรือไม่เคยคิด ที่จะเปลี่ยนจากอาชีพทางการเกษตรที่ทำอยู่ในปัจจุบันไป ทำอาชีพอื่น ส่วนผู้ที่ต้องการเปลี่ยนจากอาชีพทางการเกษตรในปัจจุบันไปทำอาชีพอื่น ได้แก่อาชีพ คำขาย, รับจ้าง, ยังไม่สามารถระบุอาชีพได้, ต้องการไปทำงานต่างประเทศ และไปทำอาชีพเกษตรอื่นๆ คิดเป็น สัดส่วนเท่ากับร้อยละ 6.7, 6.7, 5.0, 3.3 และ 3.3 ตามลำดับ โดยในพื้นที่ อำเภอหนองบัวแดง หัวหน้าครัวเรือนที่ยังไม่คิดหรือไม่เคยคิด ที่จะเปลี่ยนจากอาชีพทางการเกษตร คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 95.5 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด ที่เหลือคือร้อยละ 4.5 ต้องการเปลี่ยนไปทำอาชีพค้าขาย ส่วนหัวหน้า ครัวเรือน อำเภอเมือง ที่ยังไม่คิดหรือไม่เคยคิด ที่จะเปลี่ยนจากอาชีพทางการเกษตร คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับ ร้อยละ 58.3 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด ที่เหลือคือผู้ที่ต้องการเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่น ได้แก่อาชีพ รับจ้าง, คำขาย, ยังไม่สามารถระบุอาชีพได้ และไปทำอาชีพเกษตรอื่นๆ คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 16.7, 12.5, 8.3, และ 4.2 ตามลำดับ สำหรับหัวหน้าครัวเรือน อำเภอขามทะเลสอ ที่ยังไม่คิดหรือไม่ เคยคิด ที่จะเปลี่ยนจากอาชีพทางการเกษตร คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับ ร้อยละ 71.5 ของหัวหน้าครัวเรือน ทั้งหมด ที่เหลือคือผู้ที่ต้องการเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่น ได้แก่อาชีพ ไปทำงานต่างประเทศ, ยังไม่สามารถระบุ อาชีพได้ และไปทำอาชีพเกษตรอื่นๆ คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 14.3, 7.1, และ 7.1 ตามลำดับ (ตารางที่ 37)

ตารางที่ 36 ความช่วยเหลือ ที่ต้องการได้รับจากรัฐบาล เกี่ยวกับการประกอบอาชีพทางการเกษตรในปัจจุบัน

ความต้องการความช่วยเหลือ	จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง							
	หนองบัวแดง	ร้อยละ	เมือง	ร้อยละ	ขามทะเลสอ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
- ทางด้านราคาและการตลาด	12	22.2	19	50.0	7	29.1	38	32.8
- ขาดเงินทุน	12	22.2	7	18.4	4	16.7	23	19.8
- ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร	16	29.7	-	-	1	4.2	17	14.7
- ที่ดินทำกินขนาดเล็กเกินไป	8	14.8	-	-	-	-	8	6.8
- ขาดคำแนะนำ, มีปัญหาด้าน ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ	2	3.7	1	2.6	3	12.5	6	5.2
- ทางด้านอื่นๆ ได้แก่ มุ้งไนลอน, เมล็ดพันธุ์, ปุ๋ย, ยาฆ่าแมลง	4	7.4	11	29.0	9	37.5	24	20.7
รวม	54	100.0	38	100.0	24	100.0	116	100.0

หมายเหตุ : แต่ละครัวเรือนสามารถระบุความช่วยเหลือที่ต้องการจากรัฐบาลได้ มากกว่า 1 ข้อ
ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

ตารางที่ 37 แนวความคิดที่ต้องการจะเปลี่ยนอาชีพจากการเกษตรเพื่อไปทำอาชีพอื่น

การจะเปลี่ยนอาชีพจากการเกษตร	จำนวนตัวอย่าง							
	หนองบัวแดง	ร้อยละ	เมือง	ร้อยละ	ขามทะเลสอ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
- ยังไม่คิด หรือไม่เคยคิด	21	95.5	14	58.3	10	71.5	45	75.0
- ต้องการไปทำอาชีพค้าขาย	1	4.5	3	12.5	-	-	4	6.7
- ต้องการไปทำอาชีพรับจ้าง	-	-	4	16.7	-	-	4	6.7
- ต้องการไปทำอาชีพ เกษตรอื่นๆ	-	-	1	4.2	1	7.1	2	3.3
- ต้องการไปทำอาชีพอื่น แต่ยังไม่สามารถระบุได้ในตอนนี้	-	-	2	8.3	1	7.1	3	5.0
- ต้องการไปทำงานต่างประเทศ	-	-	-	-	2	14.3	2	3.3
รวม	22	100.0	24	100.0	14	100.0	60	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540

ทางด้านเหตุผลของหัวหน้าครัวเรือน ที่ต้องการเปลี่ยนจากอาชีพทางการเกษตรที่ทำอยู่ในปัจจุบัน เพื่อไปทำอาชีพอื่น ซึ่งมีเพียง 1 ใน 4 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดนั้น เพราะว่า ทำการเกษตรแล้วขาดทุน เพราะราคาไม่ดี, ต้องการหารายได้จากอาชีพอื่นที่มากขึ้นกว่าเดิม และ งานหนัก อายุมากขึ้นจึงทำไม่ไหว คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 66.7, 26.6 และ 6.7 ตามลำดับ โดยสัดส่วนดังกล่าวนี้ในแต่ละพื้นที่ศึกษา ไม่แตกต่างกันมากนัก (ตารางที่ 38)

ตารางที่ 38 เหตุผลที่ต้องการเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่นที่ไม่ใช่การเกษตร

เหตุผลที่ต้องการเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่น	จำนวนตัวอย่าง							
	หนองบัวแดง	ร้อยละ	เมือง	ร้อยละ	ขามทะเลสอ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
- ทำการเกษตรแล้วขาดทุน เพราะ								
ราคาไม่ค่อยดี	1	100.0	7	70.0	2	50.0	10	66.7
- งานหนัก, อายุมากขึ้น, ทำไม่ไหว	-	-	1	10.0	-	-	1	6.7
- ต้องการหารายได้ที่มากขึ้นกว่าเดิม	-	-	2	20.0	2	50.0	4	26.6
รวม	1	100.0	10	100.0	4	100.0	15	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ ในปี 2540